

Zorg en welzijn S
2de graad A-finaliteit
II-ZoWe-a

BRUSSEL

D/2021/13.758/116

Versie januari 2022

Disclaimer

Gezien de te grote omvang en gedetailleerdheid van het geheel van de basisvorming en de specifieke vorming zoals bepaald door de Vlaamse regering (eindtermen, specifieke eindtermen, beroepskwalificaties) zal er, in tegenstelling tot het oorspronkelijke opzet van onze leerplannen, veelal onvoldoende ruimte zijn om de leerplandoelen in dit leerplan met voldoende diepgang te realiseren binnen de beschikbare onderwijstijd of voor het schoolbestuur, het lerarenteam of de individuele leraar om eigen inhoudelijke of didactische keuzes te maken.

De leerplannen 2de graad zijn opgesteld onder voorbehoud van de uitspraak van het Grondwettelijk Hof met betrekking tot het verzoekschrift waarmee de vernietiging van dat decreet wordt gevraagd.

Naargelang de samenstelling van de studierichting waarvoor een leerplan geldt, integreren de leerplandoelen eindtermen basisvorming, cesuurdoelen en/of doelen die leiden naar een beroepskwalificatie. In de concordantietabel geven we duidelijk aan welke leerplandoelen de eindtermen basisvorming, de cesuurdoelen en/of de doelen die leiden naar een beroepskwalificatie realiseren. De opgenomen cesuurdoelen en de doelen die leiden naar een beroepskwalificatie werden in overleg met de onderwijsverstrekkers vastgelegd en zijn onder voorbehoud van de goedkeuring van de curriculumdossiers 2de graad.

1 Algemene inleiding

De start van de modernisering secundair onderwijs gaat gepaard met een nieuwe generatie leerplannen. Net zoals in de eerste graad zijn de nieuwe leerplannen van de tweede graad ingebed in het vormingsconcept van de katholieke dialoogschool en gaan ze uit van de professionaliteit van de leraar en het eigenaarschap van de school en het lerarenteam.

1.1 Het leerplanconcept: vijf uitgangspunten

De nieuwe leerplannen vertrekken vanuit het **vormingsconcept** van de katholieke dialoogschool en laten toe om optimaal aan te sluiten bij het pedagogisch project van de school en de beleidsbeslissingen die de school neemt vanuit haar eigen visie op onderwijs (taalbeleid, evaluatiebeleid, zorgbeleid, ICT-beleid, kwaliteitsontwikkeling, keuze voor vakken en lesuren ...).

De nieuwe leerplannen ondersteunen **kwaliteitsontwikkeling**: het leerplanconcept spoort met kwaliteitsverwachtingen van het Referentiekader onderwijskwaliteit (ROK). Kwaliteitsontwikkeling volgt dan als vanzelfsprekend uit keuzes die de school maakt bij de implementatie van leerplannen.

De nieuwe leerplannen faciliteren een **gerichte studiekeuze** na de tweede graad. Het proces van de studiekeuze eindigt immers niet na de eerste graad. In de tweede graad onderzoeken leerlingen meer gericht waar hun capaciteiten liggen en wat hun talenten zijn. Leerplannen zijn daarbij een belangrijk hulpmiddel. De doelen sluiten aan bij de verwachte competenties van leerlingen die voor een bepaalde studierichting kiezen. De feedback en evaluatie bij de realisatie ervan beïnvloeden op een positieve manier de keuze van leerlingen voor een meer geprofileerde studierichting in de derde graad.

De nieuwe leerplannen gaan uit van de **professionaliteit** van de leraar en het **eigenaarschap** van de school en het lerarenteam. Ze bieden pedagogisch-didactisch voldoende ruimte voor een eigen aanpak van de leraar, het lerarenteam of de school [zie disclaimer].

De nieuwe leerplannen borgen de **samenhang** in de vorming van de tweede graad. Leerplannen zorgen voor een samenhangend fundament van vorming voor alle leerlingen binnen een finaliteit en een studierichting. Ze vertrekken vanuit een gemeenschappelijk referentiekader en hanteren een gelijkgerichte terminologie met respect voor de eigenheid van elk vak. De samenhang in de tweede graad betreft zowel de verticale samenhang (de plaats van het leerplan in de opbouw van het curriculum) als de horizontale samenhang tussen vakken binnen studierichtingen en over studierichtingen en finaliteiten. Waar relevant geven de leerplannen expliciet aan voor welke doelen van andere leerplannen in de school verdere afstemming mogelijk is. Op die manier faciliteren en stimuleren de leerplannen leraren algemene vorming (incl. godsdienstleraren) en leraren specifieke vorming om over de vakken heen samen te werken en van elkaar te leren. Een verwijzing van een vakleraar naar de lessen van een collega laat de leerlingen niet alleen aanvoelen dat de verschillende vakken onderling samenhangen en dat ze over dezelfde werkelijkheid gaan, maar versterkt ook de mogelijkheden tot transfer.

In wat volgt gaan we dieper in op een aantal uitgangspunten.

1.2 De vormingscirkel – de opdracht van secundair onderwijs

De leerplannen vertrekken vanuit een gedeelde inspiratie die door middel van een vormingscirkel voorgesteld wordt. We 'lezen' de cirkel van buiten naar binnen.

- Een lerarenteam werkt in een katholieke dialogeschool die onderwijs verstrekt vanuit een **specifieke traditie**. Vanuit het eigen pedagogisch project kiezen leraren voor wat voor hen en hun school goed onderwijs is.
- Ze wijzen leerlingen daarbij de weg en gebruiken daarvoor **wegwijzers**. Die zijn een inspiratiebron voor hen en hun collega's en zorgen voor een Bijbelse 'drive' in hun onderwijs.
- De kwetsbaarheid van leerlingen ernstig nemen betekent dat elke leerling **beloftedevol** is en alle leerkansen verdient. Die leerling is **uniek als persoon** maar ook **verbonden** met de klas, de leraar, de school en de bredere samenleving.

Scholen zijn daarbij **gastvrije plaatsen** waar leerlingen en leraren elkaar ontmoeten in diverse contexten. De leraar vormt zijn leerlingen vanuit een **genereuze** attitude, hij geeft om zijn leerlingen en hij houdt van zijn vak. Hij durft af en toe de gebaande paden verlaten en stimuleert de **verbeelding en creativiteit** van leerlingen. Zo zaait hij door zijn onderwijs de kiemen van een hoopvolle, **meer duurzame en meer rechtvaardige wereld**.

- Leraren vormen leerlingen door middel van inhouden van vorming, die we groeperen in **vormingscomponenten**: levensbeschouwelijke vorming, culturele vorming, economische vorming, lichamelijke vorming, maatschappelijke vorming, natuurwetenschappelijke en technische vorming, sociale vorming, talige vorming en wiskundige vorming. De aaneengesloten cirkel van vormingscomponenten wijst erop dat vorming een geheel is en zich niet in schijfjes laat verdelen. Je kan onmogelijk over culturele vorming spreken zonder met taal bezig te zijn; je kan niet beweren dat wetenschap en techniek geen band hebben met economie, wiskunde of geschiedenis. Dwarsverbindingen doorheen de vakken zijn daarbij belangrijk. De vormingscirkel vormt dan ook een dynamisch geheel van elkaar voortdurend beïnvloedende en versterkende componenten.
- Een leraar vormt leerlingen als **individuele leraar** maar werkt ook binnen **lerarenteams** en binnen een **beleid van de school**. De gemeenschappelijke leerplannen (Gemeenschappelijk funderend leerplan en Gemeenschappelijk leerplan ICT) helpen daartoe. Ze worden gestuurd door keuzes die een school (schoolbestuur, beleidsteam, lerarenteam) maakt. Het Gemeenschappelijk funderend leerplan zorgt voor het fundament van heel de vorming dat gerealiseerd wordt in vakken, in projecten, in schoolbrede initiatieven of in een specifieke schoolcultuur.
- De uiteindelijke bedoeling is om **alle leerlingen** kwaliteitsvol te vormen. Die leerlingen zijn dan ook het hart van de vormingscirkel, zij zijn het op wie we inzetten. Zij dragen onze hoop mee: de nieuwe generatie die een meer duurzame en meer rechtvaardige wereld zal creëren.

1.3 Ruimte voor leraren(teams) en scholen

[zie disclaimer]

De vrijheid die de leraar krijgt om met het leerplan te werken vraagt van hem een grote professionaliteit. Professionaliteit vergt meesterschap. De leraar is dus een meester in zijn vak; hij beheerst de inhouden die hij onderwijst. Een diep gevoel van verantwoordelijkheid en de overtuiging dat elke leerling het recht heeft om op een goede manier gevormd te worden, liggen aan de basis van zijn professioneel bezig zijn.

Vorming is voor die leraar nooit te herleiden tot een cognitieve overdracht van inhouden. Vorming is iets wat hem in die mate beroert dat hij voor iedere leerling de juiste woorden en gebaren zoekt om de wereld te ontsluiten. Hij wil de leerling tot bij de wereld brengen. De leraar introduceert leerlingen in de wereld waarvan hij houdt en hij probeert hen ook vriend van die wereld te laten worden. Een leraar zorgt er bijvoorbeeld voor dat leerlingen gegrepen kunnen worden door de cultuur van het Frans of door het ambacht van een metselaar. Hij initieert leerlingen in een wereld en probeert hen zover te brengen dat ze er hun eigen weg in kunnen vinden.

We hebben de leerplandoelen noch chronologisch noch hiërarchisch geordend. Vanuit het pedagogisch project van de school, vanuit zijn passie, expertise en creativiteit, in functie (van de beginsituatie) van de klasgroep kan de leraar eigen accenten leggen en differentiëren. Hij kan kiezen welke leerplandoelen hij op welke manier samenneemt bij het uitwerken van lessen, thema's of projecten.

In het leerplan leggen we geen didactische werkvormen vast. Ter ondersteuning van leraren(teams) geven we voor bepaalde leerplanonderdelen louter een indicatie van de nodige onderwijstijd. Dat betekent dat leraren(teams) alle vrijheid hebben om langere leerlijnen op te bouwen en in te zetten op de spiraalsgewijze aanpak van bepaalde leerplandoelen. Leraren bepalen zelf welke contexten ze laten spelen, welke methodieken ze hanteren.

1.4 Differentiatie

De nieuwe leerplannen bieden volop kansen om gedifferentieerd te werken. Ze laten toe om te differentiëren op verschillende manieren

- verschillende inhoudelijke keuzes;
- doelen integreren;
- inhouden verbreden door andere contexten aan bod te laten komen;
- verdieping aanbieden;
- in te spelen op verschillen in het abstractievermogen van leerlingen.

Differentiëren is van belang in alle leerlingengroepen. Leerlingen die starten in een studierichting van de tweede graad en voor wie dit leerplan bestemd is, behoren immers wel tot de doelgroep, maar bevinden zich niet noodzakelijk in dezelfde beginsituatie. Dikwijls hebben zij reeds een niet te onderschatten – maar soms sterk verschillende – bagage mee vanuit de eerste graad, de gevolgde basisoptie, de thuissituatie en vormen van informeel leren. Het is belangrijk om zicht te krijgen op die aanwezige kennis en vaardigheden en vanuit dat gegeven, soms gedifferentieerd, verder te bouwen.

Ook de motivatie van leerlingen is soms sterk verschillend. Sommige leerlingen denken meer conceptueel en abstract. Andere leerlingen komen vanuit een meer concrete benadering sneller tot inzichtelijk denken. De ene context kan betekenisvol zijn voor een leerlingengroep, terwijl een andere context dan weer betekenisvoller kan zijn voor een andere leerlingengroep.

Daarnaast bieden leerplannen kansen om de complexiteit van leerinhouden aan te passen. Dat kan door een complexere situatie te schetsen, een minder ingewikkelde bewerking of handeling voor te stellen, of door het aanbieden van meer kennis of vaardigheden leerlingen uit te dagen.

Verschillende leerinhouden aanbieden aan verschillende leerlingen is één vorm van differentiatie. Andere mogelijkheden zijn differentiëren in didactiek, in graad van autonomie en ondersteuning. De ene leerling kan snel zelfstandig werken, de andere heeft intense begeleiding nodig. In de wenken bij de leerplandoelen verwijzen we soms naar differentiatiemogelijkheden. Dat kan door al dan niet ondersteuning of hulpmiddelen aan te bieden in de vorm van voorbeelden, schrijfkaders, stappenplannen ...

Didactische differentiatie kan ook betrekking hebben op het flexibel aanwenden van de beschikbare leertijd, zoals variëren in tempo van onderwijzen en in leertempo van leerlingen, de ene leerling of leerlingengroep wat meer tijd geven dan de andere om hetzelfde te leren.

Differentiatie kan ook door leerlingen naar verschillende producten te laten toewerken die dan naar gedifferentieerde vormen van evaluatie leiden.

1.5 Opbouw van de leerplannen

Elk leerplan is opgebouwd volgens een vaste structuur: algemene inleiding, situering, pedagogisch-didactische duiding, leerplandoelen, basisuitrusting, concordantie. Alle onderdelen van het leerplan maken inherent deel uit van het leerplan. Schoolbesturen van Katholiek Onderwijs Vlaanderen die de leerplannen gebruiken, verbinden zich tot de realisatie van het gehele leerplan.

In de **algemene inleiding** belichten we het leerplanconcept en gaan we o.m. dieper in op de visie op vorming, de ruimte voor leraren(teams) en scholen en de mogelijkheden tot differentiatie.

In de **situering** beschrijven we - waar relevant - de samenhang met de eerste graad, de samenhang in de tweede graad en de plaats in de lessentabel.

In de **pedagogisch-didactische duiding** komen de inbedding in het vormingsconcept, de krachtlijnen, de opbouw, de leerlijnen, de aandachtspunten met o.m. de nieuwe accenten van het leerplan aan bod.

De **leerplandoelen** zijn sober en helder geformuleerd waarbij het leerplandoel als geheel het verwachte niveau van realisatie en beheersing aangeeft. Waar relevant voegen we bij de leerplandoelen een opsomming of een afbakening (★) toe die duidelijk aangeeft wat bij de realisatie van het leerplandoel aan bod moet komen. Ook de pop-ups bevatten informatie die noodzakelijk is bij de realisatie van het leerplandoel.

Alle leerplandoelen zijn te bereiken, met uitzondering van attitudes. Leerplandoelen die een **attitude** zijn en dus na te streven, duiden we aan met een sterretje (*).

We tonen de **samenhang** met andere leerplannen in de **tweede graad**. Zo geven we het overleg in lerarenteams alle kansen. Waar relevant verwijzen we ook naar **samenhang met de eerste graad** en naar specifieke items die reeds in de leerplannen van de eerste graad aan bod kwamen.

Ten slotte geven we een aantal zinvolle of inspirerende **wenken** (✓). Het betreft voornamelijk een noodzakelijke toelichting bij leerplandoelen of specifieke begrippen, suggesties voor een mogelijke didactische aanpak of een afbakening van de leerstof.

De **basisuitrusting** geeft aan welke materiële uitrusting vereist is om de leerplandoelen te kunnen realiseren.

In de **concordantie** geven we aan welke leerplandoelen gerelateerd zijn aan bepaalde eindtermen, cesuurdoelen of doelen die leiden naar beroepskwalificaties.

1.6 Tot slot

[zie disclaimer]

De nieuwe leerplannen geven richting en laten ruimte. Ze faciliteren de inhoudelijke dynamiek en de continuïteit in een school en lerarenteam. Ze vormen een kwaliteitskader dat inzet op een eigen visie en een identiteitskader dat de unieke identiteit van een school in de diverse samenleving versterkt en ondersteunt. Zo garanderen we binnen het kader dat door de Vlaamse regering werd vastgelegd voldoende vrijheid voor schoolbesturen om het eigen pedagogisch project vorm te geven vanuit de eigen

schoolcontext. We versterken het eigenaarschap van scholen die d.m.v. eigen beleidskeuzes de vorming van leerlingen gestalte geven. We creëren ook ruimte voor het vakinhoudelijk en pedagogisch-didactisch meesterschap van de leraar, maar bieden – via pedagogische begeleiding – ondersteuning waar nodig.

2 Situering

2.1 Samenhang met de eerste graad

Het leerplan Zorg en welzijn bouwt verder op doelen uit de vakken MAVO en Nederlands. De leerlingen maakten kennis met begrippen als welbevinden en levensstijl, duurzaamheid, identiteit en diversiteit. Sociale en communicatieve vaardigheden die ze o.m. leerden te hanteren in het kader van samenwerken in groep kregen eveneens een plaats. Het hanteren van communicatietechnieken en het communicatieschema kwamen aan bod in het vak Nederlands.

2.2 Samenhang in de tweede graad

2.2.1 Samenhang binnen de studierichting Zorg en welzijn

Het leerplan Zorg en welzijn vertoont samenhang met andere leerplannen binnen de studierichting:

- Gemeenschappelijk funderend leerplan;
- Leerplan MAVO;
- Leerplan Natuurwetenschappen;
- Leerplan Lichamelijke opvoeding.

2.2.2 Samenhang met andere leerplannen binnen de finaliteit

Het leerplan vertoont samenhang met het leerplan **MAVO**. Samenleven in een diverse maatschappij en omgaan met individuen en groepen zijn aspecten waarmee grote verwantschap te vinden is. Andere inhouden uit MAVO zoals rechtvaardigheid, vooroordelen, machtsmisbruik en integriteit vormen een belangrijke basis voor de grondhouding waarmee leerlingen o.m. (in)directe zorg invulling zullen geven. De concrete samenhang wordt bij elk betrokken leerplandoel aangegeven.

Binnen het studiedomein Maatschappij en welzijn zijn ook enkele parallellen terug te vinden met de studierichting **Haar- en schoonheidsverzorging**. Het methodisch handelen, het accent op sociale en communicatieve vaardigheden en de reflectieve houding komen in beide studierichtingen aan bod.

2.2.3 Samenhang over de finaliteiten heen

Net als in de studierichting Maatschappij en welzijn (D/A-finaliteit) is in Zorg en welzijn een pakket leerplandoelen gericht op indirecte zorg. Ook de basisprincipes, communicatieve vaardigheden en de accenten in (ped)agogisch handelen liggen in dezelfde lijn. Het accent op een reflectieve houding, zeker als het gaat om de relatie met anderen, is in beide richtingen terug te vinden.

In **Zorg en welzijn** maken leerlingen vanuit een arbeidsmarktgerichte context kennis met aspecten van gezondheid, ontwikkeling, pedagogisch handelen, anatomie en fysiologie. De leerlingen ontwikkelen basisprincipes in zorg en welzijn en oriënteren zich op activiteiten in logistiek en zorg. De leerlingen verwerven kennis, vaardigheden en attitudes m.b.t. maaltijdzorg, interieurzorg en linnenzorg. Dat wordt nog sterk door de leraar gestuurd.

In **Maatschappij en welzijn** (D/A-finaliteit) bouwen leerlingen een theoretisch begrippenkader op m.b.t.

- Ontwikkelingspsychologie, pedagogisch handelen en communicatie;
- Gezondheidsbevordering: gezondheid, gezondheidsgedrag, het menselijk functioneren;
- Anatomie en fysiologie.

De leerlingen ontwikkelen basiscompetenties in zorg verlenen en begeleiden en oriënteren zich op activiteiten in zorg en welzijn. Ze ontwikkelen kennis, vaardigheden en attitudes m.b.t. indirecte zorg in een gezinscontext. Daarbij ligt de focus op gezondheidsbevordering en wordt de zelfstandigheid van leerlingen bewust geactiveerd.

2.3 Plaats in de lessentabel

In de modellessentabel zijn voor dit leerplan 34 graduren voorzien. [\[zie disclaimer\]](#)

De opbouw van het leerplan vooronderstelt een geïntegreerde aanpak. Er zijn drie mogelijke invalshoeken om met het leerplan aan de slag te gaan (cf. 3.5 Aandachtspunten). De gekozen instap is slechts een aanzet om de overige leerplandoelen te koppelen. Een mogelijke verdeling van onderdelen over de tweede graad kan binnen de vakgroep afgesproken worden maar de globale tijdsbesteding op jaarbasis hoeft niet dezelfde als op weekbasis te zijn.

3 Pedagogisch-didactische duiding

3.1 Zorg en welzijn en het vormingsconcept

Het leerplan is ingebed in het vormingsconcept van de katholieke dialoogschool. In het leerplan ligt de nadruk op natuurwetenschappelijke en technische vorming enerzijds en maatschappelijke, sociale en talige vorming anderzijds. De wegwijzers generositeit, uniciteit in verbondenheid, rechtvaardigheid, gastvrijheid, duurzaamheid en aandacht voor kwetsbaarheid maken er inherent deel van uit.

Maatschappelijke vorming leert leerlingen hun eigen weg en plaats te vinden in de complexe en veelzijdige maatschappij. In Zorg en welzijn bereiden leerlingen zich voor om later voor mensen te zorgen of hen te begeleiden. Maatschappelijke vorming zet leerlingen aan om zich maatschappelijk en intercultureel te vormen, oog te hebben voor de verschillen tussen mensen, aandacht te hebben voor inspraak en participatie, en een meer gastvrije en rechtvaardige wereld te creëren.

In de richting Zorg en welzijn staat **natuurwetenschappelijke en technische vorming** in functie van gezondheidsbevordering, het verhogen van lichamelijk comfort en het welbevinden van mensen. Leerlingen handelen op een technisch correcte en wetenschappelijke verantwoorde manier en onderbouwen hun handelen op een kwaliteitsvolle wijze. De technische handelingen hebben veelal te maken met mensen, met hun lichaam, hun tijdsbesteding en leefomgeving. Leerlingen leren daarbij oog hebben voor de behoefte en de grenzen van elke mens. De mens is bij uitstek kwetsbaar en uniek in zijn fysieke en psychische integriteit. Technische handelingen moeten dus met grote zorg en zorgvuldigheid overwogen en uitgevoerd worden. Een correcte professionele uitvoering van een technische handeling is niet per definitie de ethische juiste. Elke toekomstige gezondheids- of welzijnszorgbeoefenaar maakt telkens de inschatting of wat hij doet 'goed doet' aan de ander.

Het ontwikkelen van **communicatieve**, relationele en (ped)agogische aspecten van vorming is van groot belang voor de professionele beroepsuitoefening. Leerlingen leren op een gepaste manier omgaan met kinderen, jongeren en volwassenen met aandacht voor hun wensen en noden. Ze gaan positief opbouwend, efficiënt en kwaliteitsvol communiceren, adviseren en begeleiden in alle omstandigheden.

Leerlingen leren zich inleven in verschillende behoeften en situaties van kinderen en volwassenen. Ze ontwikkelen empathisch vermogen. Hoewel de individuele behoeften van kinderen en volwassenen centraal staan, leren leerlingen ook oog hebben voor de grenzen van zowel zichzelf als de ander.

Communicatie in het Nederlands (en in andere talen) is van groot belang binnen de beroepsuitoefening. De leerling kan op professionele wijze met kinderen en ouderen in gesprek gaan. Hij kan gepast op een meer informele manier communiceren.

Oog hebben voor de **kwetsbaarheid** van mensen en geloof hebben in de mogelijkheden van elkeen vormt een fundament voor studierichtingen waarin zorg en begeleiding centraal staan. Het gaat om een houding die deel wordt van de persoon van de leerling en zich daardoor zowel privé als professioneel uit.

Het is geen evidentie om oog voor **uniciteit in een sterke verbondenheid** te realiseren. Toch waagt dit leerplan zich eraan door te blijven accentueren dat de leerling zijn unieke persoon niet hoeft te verliezen door in verbondenheid te treden met medeleerlingen en later zorgvragers. Die zorg zal eisen stellen die misschien haaks staan op de gedachten, gevoelens en capaciteiten van de leerling zelf maar geen hinder hoeven te betekenen om op een kwalitatieve wijze met mensen om te gaan.

Scholen en leerlingen werken mee aan een ecologische bewustwording. Zij werken aan **duurzame** en energie- en waterzuinige systemen. Zij besteden aandacht aan de impact van hun werkzaamheden in de zorgsector op het leefmilieu en de gezondheid. Daarnaast besteedt men in deze richting eveneens aandacht aan het belang van duurzame relaties en duurzame keuzes en beslissingen in functie van het streven naar een mooiere samenleving.

In studierichtingen waarin het begeleiden van of zorgen voor mensen centraal staat, is het belangrijk dat leerlingen mee leren bouwen aan een **rechtvaardige, gastvrije** en inclusieve wereld waarin elk kind en elke volwassene recht heeft op een kwalitatieve zorg of begeleiding.

Mensen leren begeleiden of verzorgen betekent leren omgaan met de kwetsbaarheid en kleine kantjes van jezelf en van anderen. De sector van zorg en welzijn heeft nood aan **genereuze** mensen die mild zijn voor zichzelf en de ander.

Uit die vormingscomponenten en wegwijzers zijn de krachtlijnen van het leerplan ontstaan.

3.2 Krachtlijnen

Gezond leven en welzijn stimuleren bij zichzelf en bij anderen

Wie voor een ander wil zorgen, moet op de eerste plaats voor zichzelf kunnen zorgen. Daarbij wordt aandacht besteed aan de eigen **gezondheidsvaardigheden** zoals hygiëne en gezonde voeding. Ook de geestelijke gezondheid en de groei in eigen opvattingen krijgen aandacht. In een schoolomgeving kunnen leerlingen daaraan samen werken om te leren deelnemen aan groepsgerichte initiatieven. Die zijn niet enkel gericht op zichzelf maar houden eveneens een concrete actie op de ander in zich.

Indirecte zorg uitvoeren als opstap naar het ondersteunen van gezonde anderen

In een gesimuleerde omgeving is er ruimte om verworven inzichten uit te werken en praktische vaardigheden te verwerven naast leren vanuit praktijkmomenten. Daarbij worden de leerlingen vaardig in het plannen en stapsgewijs ondernemen van actie. Het accent mag dan nog op het zichzelf ontwikkelen liggen, de focus op de ander is tijdens de studierichting nooit ver weg. Leerlingen leren **indirecte zorg** leveren die effect heeft op het welbevinden van andere mensen.

Participeren aan de diverse samenleving en duurzame, sociale en relationele (ped)agogische vaardigheden ontwikkelen

De leerling evolueert sterk in deze periode van zijn leven. Door actief aan die diverse samenleving deel te nemen kan die evolutie positief beïnvloed worden. Het ontwikkelen van communicatieve en [\(ped\)agogische vaardigheden](#) wordt op een gelijkaardige wijze gestimuleerd. De leerling wordt zich daarvan bewust en reflecteert op objectieve wijze over het diverse karakter van de eigen omgeving en over de samenleving waarin hij opgroeit.

3.3 Opbouw

- Basiscompetenties in zorg
- Gezondheid en welzijn stimuleren
- Indirecte zorg als opstap naar ondersteuning van anderen
- (Ped)agogisch handelen in een diverse samenleving

3.4 Leerlijnen

3.4.1 Samenhang in de tweede graad

- Leerplan Godsdienst
In het leerplan van de tweede graad vind je samenhang met doelen of ingrediënten uit de terreinen 'Persoonsvorming' (P), 'Inspiratiebronnen' (I), 'Gekozen worden en kiezen' (G), 'Ontmoeten' (On) en 'Omgaan met verscheidenheid' (Om). Afhankelijk van de uitwerking van de doelen en bijhorende ingrediënten kan afstemming met het vak Godsdienst aangewezen zijn.
- Leerplan MAVO
Integriteit, sociale rechtvaardigheid, eerbiedigen van rechten van mensen, vooroordelen ... zijn elementen die een onderbouw vormen van de relatie die de leerling met de ander zal opbouwen. Ze zijn fundamenteel wanneer men in een volgende stap in relatie gaat met een kwetsbare mens vanuit een verzorgende rol.
- Leerplan Lichamelijke opvoeding
EHBO, levensreddend handelen en ergonomie krijgen voor alle leerlingen een plaats in de algemene vorming (eerste tot en met derde graad). Je vindt EHBO en levensreddend handelen dan ook niet terug in dit leerplan.
- Leerplan Natuurwetenschappen
In het onderdeel gezondheid komen de verschillende lichaamsstelsels aan bod. In dit leerplan wordt de voortplanting niet belicht.
- Gemeenschappelijk funderend leerplan
Verschillende componenten uit het leerplan vertonen sterke parallellen met de doelen in het Gemeenschappelijk funderend leerplan. Het gericht zijn op de ander, respectvolle omgang, vertrekken van wensen en behoeften zijn net als samenwerken een opstap naar latere teaminzet. Communicatieve vaardigheden kunnen daarmee in samenhang aangeboden worden.

Bij de leerplandoelen vind je de concrete samenhang terug.

3.4.2 Samenhang met de derde graad

De studierichting Zorg en welzijn vormt de onderbouw voor de richtingen **Verzorging** en **Assistentie in wonen, zorg en welzijn**. In beide studierichtingen moeten beroepskwalificaties gerealiseerd worden waarvan een aantal doelen ingedaald zijn in Zorg en Welzijn.

Er is een grote component maaltijd-, linnen- en interieurzorg aanwezig die vooral moet voorbereiden op de logistieke aspecten in beide studierichtingen. Dat vloeit overwegend voort uit de beroepskwalificaties

Huishoudhulp in de zorg en Logistiek assistent in de zorg waarbij de logistiek assistent in de zorg ondersteunende, logistieke en huishoudelijke taken uitvoert met het oog op het bevorderen van het comfort van de zorgvrager.

Er is slechts een beperkt aantal leerplandoelen dat leiden tot directe zorg; in de tweede graad focust immers alles op de gezinscontext en is stage nog niet aan de orde. De onderdelen die gericht zijn op gezondheid, gezondheidsbevordering en pedagogisch handelen bereiden leerlingen voor op opleidingen in de zorg.

De groei in reflecteren en het verwerven van sociale en communicatieve vaardigheden zal in beide studierichtingen een vervolg krijgen maar dan in een professionele zorgcontext.

3.5 Aandachtspunten

Het leerplan Zorg en welzijn kan op verschillende manieren **pedagogisch-didactisch** aangebracht worden. We voorzien drie invalshoeken die elk afzonderlijk de start van het leerplan kunnen vormen: Gezondheid en welzijn, Indirecte zorg en (Ped)agogisch handelen in een diverse samenleving. Omwille van uiteenlopende redenen (aanwezige kwaliteiten in het team, leerlingenpopulatie, infrastructurele mogelijkheden, timing ...) kan een team kiezen voor één van de invalshoeken en van daaruit verschillende andere leerplandoelen betrekken.

- Zo kan **Gezondheid en welzijn** de mogelijkheid bieden om aan het spijsverteringsstelsel en het uitscheidingsstelsel te werken. Daar kan je een opstap maken naar het maaltijdgebeuren (Indirecte zorg) en nagaan welke pedagogische handelingen je kan stellen bij een kind van een bepaalde leeftijd als het gaat om eten (Pedagogisch handelen in een diverse samenleving).
- Je kan echter ook vertrekken vanuit de invalshoek **Pedagogisch handelen in een diverse samenleving** waarbij je binnen de verschillende levensfasen gaat kijken hoe je op een verantwoorde wijze omgaat met het maaltijdgebeuren van kinderen. Vervolgens zet je de stap naar spijsvertering en uitscheiding (Gezondheid en welzijn) of kom je daar terecht nadat je eerst met je leerlingen het maaltijdgebeuren binnen verschillende culturen hebt bekeken (Indirecte zorg).
- Tot slot is de **indirecte zorg** eveneens een mogelijke invalshoek om tot een (geïntegreerde) leerplanrealisatie te komen. Zo zouden de leerlingen een maaltijd kunnen bereiden als opstap naar de spijsvertering en uitscheiding. Daarna illustreren de leerlingen wat de noden zijn op vlak van voeding in de verschillende leeftijdsfasen in de diverse samenleving.

Je kan voor elke opdracht weloverwogen een andere invalshoek kiezen. Vanuit welke invalshoek je ook vertrekt, je kan als team best op zoek gaan naar logische integratiemogelijkheden waardoor leerlingen de samenhang tussen de verschillende doelen ervaren. De leerplandoelen onder de rubriek **basisprincipes** combineer je met één of meerdere leerplandoelen uit de andere rubrieken. Ze vormen geen afzonderlijke invalshoek om het leerplan pedagogisch-didactisch vorm te geven.

Die werkwijze moet niet alleen toelaten dat het leerplan voldoende geïntegreerd wordt aangeboden maar biedt tevens kansen om de capaciteiten binnen het team beter te benutten.

In de tweede graad zullen de verschillende leerplandoelen vanuit **een welomschreven opdracht** uitgewerkt worden. Ze worden onder begeleiding en overwegend in een **gesimuleerde context** gerealiseerd. Er is zeker ruimte voor kennismaking met doelgroepen waarmee men in de derde graad aan het werk gaat. Die kennismaking is echter overwegend gericht op oriëntatie van studie- en beroepskeuze en niet op het evalueren van de technische vaardigheden van de leerlingen. Dat komt pas in de derde graad aan bod.

De leerplandoelen zijn sterk gericht op **de leerling zelf en zijn omgeving**. Alhoewel de gezinscontext centraal staat, zal zeker naar het einde van de tweede graad toe af en toe verwezen worden naar het

werkveld. Ook projecten die in de praktijk gerealiseerd worden, kunnen zich uitstekend lenen om de overstap naar de derde graad goed voor te bereiden.

In de tweede graad ligt het accent op **preventie en gezond menselijk functioneren**. Alle aspecten uit ziekteleer of pathologie komen in de derde graad aan bod.

Alhoewel het inhoudelijke accent van de studierichting veel ruimte laat voor **indirecte zorg**, besteed je ook aandacht aan competenties die de **zorg voor ADL** (Activiteiten van het Dagelijkse Leven) illustreren. In het keuzeproces dat leerlingen doormaken om hun vorming in de derde graad verder te zetten, zullen beide componenten voldoende aan bod moeten komen.

De leerlingen verwerven in de tweede graad diverse competenties binnen de indirecte zorg. Daarbij worden de leerplandoelen niet als losstaande taken aangeboden. Het zijn eenvoudige en routineuze handelingen **onder toezicht van de leraar** die een opstap betekenen naar het verlenen van zorg aan anderen. De **gezinsituatie** blijft de context waarin de verschillende leerplandoelen aan bod komen.

4 Leerplandoelen

LPD 0 De leerlingen handelen

- **in teamverband (organisatiecultuur, communicatie, procedures);**
 - **kwaliteitsbewust;**
 - **economisch en duurzaam;**
 - **veilig, ergonomisch en hygiënisch.**
- ✓ Het leerplandoel bouwt verder op een aantal funderende doelen opgenomen in het Gemeenschappelijk Funderend Leerplan. Door het doel te realiseren draag je bij tot de realisatie van de volgende doelen van het GFL:
- LPD 2.1: de leerlingen gedragen zich zorgzaam en respectvol in relaties.
 - LPD 2.3: de leerlingen werken samen om bij te dragen aan een gemeenschappelijk resultaat.
 - LPD 3.3: de leerlingen ontwikkelen een integere en op rechtvaardigheid en duurzaamheid gerichte levensbeschouwing.
 - LPD 3.4: de leerlingen werken aan een rechtvaardige en duurzame samenleving waar plaats is voor iedereen.
 - LPD 5.1: de leerlingen doorlopen een creatief denkproces waarbij ze een zelfgekozen idee onderzoeken en vormgeven in de praktijk.
 - LPD 8.3: de leerlingen handelen veilig in de school en respecteren de veiligheidsvoorschriften en procedures.
 - LPD 10.1: de leerlingen gaan op een respectvolle manier om met regels en afspraken in de school en in de samenleving.
 - LPD 10.2: de leerlingen maken onderbouwde en verantwoorde ethische keuzes.
- ✓ Je kan dit leerplandoel aanreiken in samenhang met samenwerken (LPD 6), reflecteren (LPD 4), methodisch handelen (LPD 7), hygiëne (LPD 8), veiligheid (LPD 9), ergonomie (LPD 11) en economisch en duurzaam handelen (LPD 10).

4.1 Basiscompetenties in zorg en welzijn

LPD 1 De leerlingen handelen vanuit een holistische, emancipatorische en dynamische mensvisie.

Samenhang eerste graad: In de eerste graad maken leerlingen kennis met de holistische (de mens bekijken vanuit een totaalvisie) en de dynamische (identiteit is aan verandering onderhevig) kijk op de mens.

- ✓ De leerling leert dat de mens een uniek geheel van fysieke, psychische, sociale en spirituele elementen is en dat die elementen wel te onderscheiden maar niet te scheiden zijn van elkaar. Ze zijn onlosmakelijk verbonden en kennen een voortdurende wisselwerking (dynamisch) met elkaar en de omgeving. Je kan verduidelijken dat die visie een grondhouding veronderstelt als men in de zorg aan de slag gaat. Je kan al de link leggen naar hoe het werkveld naar zorgvragers kijkt.
- ✓ Er wordt naast een holistische en dynamische een derde dimensie toegevoegd. Leerlingen maken kennis met de emancipatorische benadering van de mens. Dat staat voor het recht om, ongeacht de situatie waarin men zich bevindt, een eigen visie, alternatieve waarden en overtuigingen aan te dragen. In de zorg zal de leerling die autonomie en zelfbeschikking aanmoedigen en stimuleren: om regie over eigen gezondheid in handen te kunnen nemen, zijn gezondheidsvaardigheden belangrijk.
- ✓ Het recht om autonoom en vanuit een persoonlijke overtuiging eigen keuzes te maken die niet altijd parallel lopen met wat maatschappelijk aanvaardbaar is, sluit niet uit dat je er feedback kan op geven. Daarbij staat het zoeken naar objectieve argumenten centraal.

LPD 2 De leerlingen handelen belevingsgericht met aandacht voor

- authenticiteit en integriteit;
- **welbevinden en betrokkenheid.**

Samenhang tweede graad: II-God-a G3, 4, Om1, 2

Samenhang eerste graad: In de eerste graad leren leerlingen bij feiten of gebeurtenissen hun gedachten, gevoelens, gedrag en de gevolgen voor zichzelf met behulp van richtvragen beschrijven.

- ✓ Je kan leerlingen ondersteunen in het ontwikkelen van deze competentie door concrete situatieschetsen of het bespreken van klassituaties. Daardoor ontdekken ze dat integer, authentiek zijn en aandacht hebben voor de beleving van de ander (welbevinden en betrokkenheid) belangrijke eigenschappen zijn in hun ontmoetingen met anderen en in de zorg in het bijzonder.
- ✓ Bij het uitwerken van opdrachten kan je leerlingen, met behulp van richtvragen of door het beschrijven van de persoon en de situatie waarvoor ze de opdracht uitvoeren, helpen deze houding en vaardigheden in diverse situaties te ontwikkelen: voor wie voer ik de opdracht uit? Wat is zijn/haar behoefte of wens? Welke mogelijkheden of beperkingen heeft deze persoon? Bij het uitschrijven van de situaties is het belangrijk om oog te hebben voor onze diverse samenleving. Je kan dit leerplandoel bereiken in samenhang met diversiteit (LPD 33).

LPD 3 De leerlingen handelen met respect voor zichzelf en de ander en met respect voor materialen en benodigdheden.

Samenhang tweede graad: II-MaVo-a LPD 3

- ✓ Je kan leerlingen in diverse situaties laten reflecteren (samenhang met LPD 4) over wat respectvol zijn betekent en de invulling ervan met elkaar laten delen.
- ✓ Je kan bij het respectvol omgaan met de ander de link leggen naar de holistische mensvisie en verwijzen naar de uniciteit van elk individu. Je kan leerlingen laten reflecteren over de uiteenlopende keuzes van mensen en streven naar een niet-oordelende houding waarin steeds respect gevraagd wordt voor de unieke ander.
- ✓ Je kan de leerlingen stimuleren hier aandacht voor te hebben door bij het uitwerken van opdrachten richtvragen te formuleren of de persoon te beschrijven voor wie en de situatie waarin ze de opdracht uitvoeren: voor wie voer ik de opdracht uit? Wat is zijn behoefte of wens? Bij het uitschrijven van de situaties is het belangrijk om oog te hebben voor onze diverse samenleving (LPD 33).
- ✓ In deze context kan je leerlingen het belang van zelfrespect bijbrengen en hen laten zoeken naar een goede manier om op assertieve wijze grenzen te leren stellen. Daarbij ervaren zij dat die grenzen verschillend kunnen zijn en niet zomaar door anderen ingevuld kunnen worden.
- ✓ Je kan de begrippen discretie en privacy aanbrengen als onderdeel van een respectvolle opstelling. In deze studierichting kan je vooral vanuit de thuiscontext werken terwijl je dit in de derde graad vanuit een professionele omgeving kan bekijken.
- ✓ Je kan dit leerplandoel in samenhang met het Gemeenschappelijk funderend leerplan (LPD5) aanbieden. Je kan ze heel concreet maken door meteen de link te leggen naar casussen in de (in)directe zorg (LPD 19, 21, 23) of pedagogisch handelen (LPD 32, 34).

LPD 4 De leerlingen reflecteren met behulp van een aangereikt reflectiemodel over het eigen handelen en het effect ervan op anderen.

Samenhang eerste graad: In de eerste graad leren leerlingen met behulp van richtvragen bij feiten of gebeurtenissen hun gedachten, gevoelens, gedrag en de gevolgen voor zichzelf beschrijven. Ze krijgen zo inzicht in de samenhang tussen gevoelens, gedachten en gedrag.

- ✓ Vermits deze leerlingen directe of indirecte zorg zullen geven, is een houding van reflectie over het eigen handelen onmisbaar. Door middel van reflecteren kan je de leerling inzicht laten verwerven in de eigen beleving van situaties en kan hij het eigen handelen bijsturen.
- ✓ Reflecteren is niet altijd vanzelfsprekend; je leert leerlingen daarom best hoe ze moeten reflecteren. Je kan kiezen voor een eenvoudig reflectiemodel zoals Korthagen, Bateson (en Dilts), Ofman, de Axenroos, Roos van Leary, STARR waardoor de leerling op een systematische wijze leert reflecteren. Die keuze van het model kan in samenspraak met het schoolteam gebeuren. Daarbij kan men een leerlijn ontwikkelen die zowel horizontaal als verticaal een invulling krijgt. Daardoor ontwikkelt de leerling een houding van systematisch reflecteren tijdens de hele schoolcarrière. Door te reflecteren komen leerlingen eveneens tot leren.

- ✓ Je hoeft niet in alle situaties hetzelfde model te gebruiken. Alhoewel reflecteren een spontaan onderdeel van het handelen zou moeten vormen, mag het geen routinematige bezigheid worden. Door te variëren in het model blijft de focus op het reflecteren liggen.

LPD 5 De leerlingen gaan op een positieve en opbouwende manier om met anderen met aandacht voor sociale en communicatieve vaardigheden.

Samenhang tweede graad: II-MaVo-a LPD 3; II-Ned-a LPD 6,9

Samenhang eerste graad: In de eerste graad leren leerlingen vaardigheden hanteren om zowel in formele als informele relaties constructief met anderen om te gaan in een diverse samenleving. Volgende vaardigheden komen aan bod: afstemmen op de ander en de situatie; aanvaardbaar verbaal en non-verbaal gedrag stellen; grenzen stellen en bewaken; leefregels en afspraken naleven; zich inleven in de situatie en de ander (empathie); in dialoog gaan met anderen en doelgericht communiceren (beperkt tot strategieën aangeleerd in Nederlands). De leerlingen leren in gesimuleerde situaties strategieën demonstreren om tot constructieve oplossingen voor conflictsituaties te komen.

- ✓ Je kan leerlingen laten gebruik maken van de relatiewijzer om gedrag en interactie in relaties te verduidelijken of te verklaren.
- ✓ Je kan leerlingen laten oefenen in eenvoudige situaties van elke dag en variaties aanbrengen in de contacten. Daarbij kan je conflictsituaties aanbrengen waarin die positieve en opbouwende opstelling nog steeds haar plaats moet innemen. Diversiteit in leeftijd en culturele aspecten (LPD 33) kunnen diepgang in die oefencontext brengen.
- ✓ Leerlingen gaan opbouwend om met elkaar in een één-één-situatie en kunnen ook in een groep constructief met elkaar omgaan. Daarbij kan je het belang van (gemeenschappelijke) afspraken benadrukken.
- ✓ Je kan dit leerplandoel in samenhang zien met respectvol handelen (LPD 3).

LPD 6 De leerlingen werken samen met aandacht voor sociale en communicatieve vaardigheden.

Samenhang eerste graad: In de eerste graad leren leerlingen a.d.h.v. een groepsopdracht samenwerken en diverse rollen hanteren. Daarbij maken ze gebruik van communicatieve en sociale vaardigheden. Ook taakverdeling komt aan bod.

- ✓ Je kan leerlingen laten nadenken over een efficiënte taakverdeling met objectieve criteria waarbij ze niet alleen keuzes maken voor aspecten die ze zelf graag doen maar ook op zoek gaan naar leerkansen als ze bepaalde vaardigheden nog onvoldoende onder de knie hebben. Je kan ze het belang van samenwerken laten ervaren.
- ✓ Er kan verwezen worden naar het teamgericht werken in de zorg. Het interdisciplinair samenwerken komt pas in de derde graad aan bod.
- ✓ Je kan dit leerplandoel aanbieden in samenhang met methodisch werken (LPD 7), rapporteren (LPD 30), communicatieve vaardigheden (LPD 5) en reflectievaardigheden (LPD 4).

LPD 7 De leerlingen handelen methodisch met een aangereikt stappenplan bij het voorbereiden, plannen, uitvoeren en evalueren van een opdracht.

- ✓ Je kan leerlingen laten kennis maken met een methodiek zoals IPUE, OVUR ... om een taak aan te pakken waarbij ze vooral ervaren dat de efficiëntie verhoogt. Ze hebben oog voor tijdswinst en voor het leggen van prioriteiten die anders kunnen zijn naargelang de context waarover het gaat.
- ✓ Leerlingen leren kritisch nadenken over het opmaken van een stappenplan binnen de gebruikte methodiek. Nadat ze het doel van de opdracht bepaald hebben en informatie verzameld hebben, denken ze na over de stappen. Het gaat niet enkel over het blind uitvoeren van stappen. Ze weten waarom een bepaalde volgorde belangrijk is en verwerven daardoor inzicht in het proces en de problemen die ze kunnen ondervinden (proactief). Je kan dit leerplandoel aanbieden in samenhang met reflecteren (LPD 4).
- ✓ Je kan dit leerplandoel bij leerlingen motiveren als een onderdeel van kwaliteitsbewust werken. De methodische aanpak die kwaliteitsvol is zal oplossingsgericht zijn of focussen op een vooraf bepaald doel.
- ✓ Je kan met je team een keuze maken voor een methodiek en nagaan of dezelfde methodiek ook in andere vakken kan gebruikt worden.
- ✓ Je kan criteria opmaken om het methodisch of planmatig werken objectief te beoordelen en het koppelen aan het stappenplan.
- ✓ Je kan het gebruik van het fysieke stappenplan geleidelijk verminderen. Bij aanvang kan het plan (deels) ingevuld zijn waarna de leerling het steeds autonomer hanteert, door de bouwstenen zelf in de juiste volgorde onder te brengen. Dat met het oog op het overbodig maken van een fysiek plan in de derde graad.

LPD 8 De leerlingen handelen hygiënisch

- ★ Richtlijnen en procedures m.b.t. persoonlijke en algemene hygiëne.
 - ✓ Je kan leerlingen aandacht laten besteden aan het belang van persoonlijke hygiëne en voorkomen en dat zowel naar zichzelf toe als in relatie met anderen. Het schoolreglement kan daarin een aantal eisen stellen. Men kan ook op zoek gaan in welke mate het (niet) verschilt van de professionele context.
 - ✓ Je kan persoonlijke hygiëne in het algemeen bekijken maar ook specificeren door hand- en mondhygiëne aan bod te laten komen. Dat kan je koppelen aan persoonlijke beschermingsmiddelen om de hygiëne te vrijwaren.
 - ✓ Je kan kleding en de persoonlijke hygiëne aan bod laten komen. Leerlingen ervaren dat zichzelf verzorgen belangrijk is omdat ze beroepsmatig in de intieme en persoonlijke zone van anderen komen. Je kan leerlingen ook laten ontdekken dat er bepaalde situaties zijn waarin mensen ogenschijnlijk een gebrek aan hygiëne vertonen. Er kunnen echter verschillende verklaringen zijn zoals wat men gegeten heeft, het tijdstip van de dag, de activiteit die men ondernomen heeft ... De oorzaak kan ook liggen in diverse aandoeningen.

- ✓ Je kan persoonlijke beschermingsmiddelen linken aan de zorg en het aspect van de kruisbesmetting aanbrengen, het hygiënisch omgaan met materialen ... Alhoewel een routinematige aanpak in hygiëne uiterst belangrijk is mogen leerlingen ook kritisch kijken naar hygiënemaatregelen. Zo kan het zijn dat handen wassen voldoende is en ontsmetten geen noodzaak vormt. Ook het veelvuldig gebruik van wegwerphandschoenen bij activiteiten die dat niet vereisen kan dan in vraag gesteld worden.
- ✓ Je brengt bij de leerlingen ook voedselhygiëne onder de aandacht.
- ✓ Je kan leerlingen laten kennis maken met collectieve hygiëneregels zoals richtlijnen voor reinigen, schoonmaken en ontsmetten en persoonlijke hygiënecomponenten zoals handen wassen, nette kleding ... in functie van hygiëne met betrekking tot anderen.
- ✓ Dit leerplandoel vraagt een houding waarbij je openstaat voor situaties die het de leerling onmogelijk maken om hygiëneregels op te volgen, bv. huisvesting die ventilatie verhindert of onvoldoende middelen om kleding te wassen.
- ✓ Je kan binnen het lerarenteam afspraken maken over hoe je dit leerplandoel op systematische wijze ook in andere vakken dan Zorg en welzijn aan bod laat komen.
- ✓ Je kan dit leerplandoel aanbieden in samenhang met maaltijdzorg (LPD 21), interieurzorg (LPD 27) en ADL (LPD19).

LPD 9 De leerlingen handelen veilig met aandacht voor voorschriften, procedures en afspraken.

Samenhang tweede graad: II-LiOp-ddaa LPD 9

- ✓ Leerlingen maken kennis met de veiligheidsvoorschriften die gelden in het milieu waarin ze zich vaak bewegen. Je kan met leerlingen afspraken maken rond veiligheid in hun persoonlijke context en aangeven dat voorschriften en procedures gewoon uit te voeren zijn, na te leven, te respecteren. Dat kan o.m. de keuken zijn tijdens lessen rond maaltijdzorg (denk o.m. aan voedselveiligheid) maar ook in andere locaties op school kunnen leerlingen nagaan welke specifieke voorschriften er rond veiligheid bestaan. Daarbij leren ze veiligheidsfiches en de gevarensymbolen kennen. Je kan ook een link leggen naar brandveiligheid in de school.
- ✓ Je kan de leerlingen laten kennis maken met de preventie-adviseur van de school en hen in dialoog laten gaan over eventuele veiligheidsregels die ze in vraag stellen. Daarbij kan naast risico-analyse, brandveiligheid en evacueren ook psychosociale veiligheid aan bod komen.
- ✓ Je kan met je vakgroep in dialoog gaan met de collega's van LO die een aantal aspecten uit EHBO kunnen toepassen in de context van dit leerplan. Deze samenhang kan bij het realiseren van doelen uit beide leerplannen een win-win betekenen.
- ✓ Een deel van die veiligheidsvoorschriften zal bestaan uit het dragen van beschermingsmaterialen om ongevallen te voorkomen. Ook preventie van infecties zal aan bod komen. Je kan leerlingen vertrouwd maken met collectieve en persoonlijke beschermingsmiddelen (CBM en PBM). Het routinematig invullen van die bescherming hoeft niet te leiden tot het veronachtzamen van de overige veiligheidsmaatregelen. Alhoewel de verschillende beschermingsmaatregelen soms evident lijken, hou je best

rekening met je doelgroep. Jonge mensen kunnen op potentieel gevaar of risico anders reageren en onverantwoord lijken. Het volstaat niet om maatregelen eenmalig aan te brengen. Zorg voor een systematiek waarbij leerlingen elkaar spontaan attent maken op veiligheid. Dat vraagt herhaling, betrokkenheid en tijd.

- ✓ Je kan het toepassingsgebied in de tweede graad beperken tot het thuis- en het schoolmilieu waarbij leerlingen zich ervan bewust worden dat de meeste ongevallen thuis gebeuren. Vanaf de derde graad kan je dit leerplandoel uitbreiden naar de voorzieningen waarin ze actief zullen zijn. Ook informele afspraken die voortvloeien uit de organisatiecultuur van een instelling komen in de derde graad aan bod.
- ✓ Dit leerplandoel kan je aanreiken in samenhang met hygiënische aspecten (LPD 8) en ergonomische instructies (LPD 11). Op die manier kan een vraag naar veiligheid uitmonden in een stabiele houding die op preventie gericht is.

LPD 10 De leerlingen handelen economisch en milieubewust gericht op duurzaamheid.

- ✓ Je kan leerlingen de prijzen laten vergelijken wanneer ze boodschappen doen en alert maken voor de impact van beïnvloeding door reclame. Die prijsbewuste houding kan zich vooral ontwikkelen in functie van de gezinscontext net als in de schoolse omgeving. Vanaf de derde graad kan je ook aandacht besteden aan de impact op de kostenstructuur in stage-instellingen.
- ✓ Je kan leerlingen op systematische wijze de milieu-impact van aankopen en handelen laten onderzoeken. Daarbij zoeken ze naar alternatieven waarbij de voor- en de nadelen worden afgewogen en in het juiste perspectief worden geplaatst.
- ✓ Je kan voor het sorteren en verwijderen van afval beginnen met na te gaan hoe afval kan voorkomen worden. Daarbij kan je het principe van de vervuiler betaalt aanhalen.
- ✓ Er wordt aandacht besteed aan het gebruik van energiebronnen via nutsvoorzieningen (water, elektriciteit ...) en het verbruik van diverse apparaten.
- ✓ Je kan leerlingen de sorteerregels in de gezinscontext laten toepassen en ook de verschillen laten ontdekken met een schoolmilieu. De sociale situatie waarin men zich bevindt of de plaats waar men woont heeft tevens een impact op het correct kunnen toepassen van deze regels.
- ✓ Je kan leerlingen laten kennis maken met het belang van een duurzame houding en de rol die economie en milieu daarin spelen. Ze ontdekken de betekenis van biologische en faire tradelabels en gaan op zoek naar toepassingen in het thuis- en schoolmilieu.
- ✓ Je kan leerlingen laten ervaren dat de inspanningen om duurzaam te handelen niet in alle situaties beperkend is of de keuzevrijheid belemmert.

LPD 11 De leerlingen handelen ergonomisch met aandacht voor ondersteunende hulpmiddelen.

Samenhang tweede graad: II-LiOp-ddaa LPD 7, 8

Samenhang eerste graad: In de eerste graad werken leerlingen vanuit het belang van een gezonde levensstijl rond risicofactoren en preventieve maatregelen m.b.t. beweging: zithouding, lichaamshouding, beweegnormen. In de lessen LO leren ze verschillende ergonomische principes hanteren zoals heffen, tillen, staan, verplaatsen en rughygiëne.

- ✓ In het leerplan LO komen het belang en de principes van ergonomie aan bod (houding, beweging, tillen en heffen ...). In dit leerplan kan je de toepassing maken naar de concrete situatie waarin de leerlingen aan de slag gaan. Daarbij kan je o.m. aandacht besteden aan de ergonomische aspecten die al dan niet voldoende aanwezig zijn in de lokalen waar leerlingen actief zijn.
- ✓ Je kan de leerlingen laten kennis maken met hulpmiddelen die de ergonomie ondersteunen (aangepaste stoelen, hoogte van werkplaatsen in keukens ...) in thuis- en schoolmilieu. Ook de wisselwerking tussen die producten, de schikking van de werkpost en de eigen houding (zoals heffen en tillen, staan, verplaatsen ...) komt aan bod.
- ✓ Gezien de focus op de gezinscontext ligt de klemtoon op de persoonlijke aanpassingen in houding (beeldschermwerk, veel zittend werk, het belang van bewegen ...) en niet op de technologische aspecten. Het gebruik van hulpmiddelen in de zorg komt in de derde graad aan bod.

4.2 Stimuleren van gezondheid en welzijn

LPD 12 De leerlingen illustreren de betekenis en het belang van gezondheid en welzijn

- ✓ Je kan leerlingen de begrippen [gezondheid](#), [gezondheidsbevordering](#), [welzijn](#), [welbevinden](#), [zelfzorg](#), [mantelzorg](#) en [professionele zorg](#) bijbrengen. Gezien de benaming van de richting komt welzijn sterk aan bod. Vanuit de focus op pedagogisch handelen kan welbevinden als onderdeel van welzijn concretere aandacht krijgen (LPD 32, 34).
- ✓ Je kan de leerlingen kritisch laten kijken (samenhang met kritisch reflecteren, LPD 4) naar de begrippen gezondheid, welzijn en welbevinden en de wijze waarop ze daarmee omgaan. Het recht om autonoom en vanuit een persoonlijke overtuiging eigen keuzes te maken die niet altijd parallel lopen met wat maatschappelijk aanvaardbaar is, sluit niet uit dat je er feedback kan op geven. Daarbij staat het zoeken naar objectieve argumenten centraal. De leerlingen worden zich bewust van hun persoonlijke keuzes die al dan niet gelijk lopen met maatschappelijke keuzes. Ze geven daarbij ook feedback aan elkaar.
- ✓ Je kan met de leerlingen op zoek gaan naar factoren die gezondheid en welzijn beïnvloeden en ze onderverdelen in meer persoonsgebonden factoren dan wel omgevingsgebonden factoren. Je kan daarbij uitgaan van voorbeelden uit de leefwereld van jongeren en het onderscheid leren zien tussen aspecten die gezondheid en welzijn positief beïnvloeden en meer risicodragende elementen.
- ✓ In de derde graad zullen gezondheidsdeterminanten (alle factoren die de gezondheid en het gezondheidsgedrag in het bijzonder beïnvloeden) aan bod komen.

LPD 13 De leerlingen illustreren hoe het menselijk functioneren op methodische wijze in kaart gebracht wordt met het oog op gezondheidsbevordering.

Samenhang tweede graad: II-Nat-a LPD 4,5; II-MaVo-a LPD 9

- ✓ Je kan de leerlingen leren dat in Zorg en welzijn de focus op gezondheidsbevordering ligt. Daarbij is het belangrijk om naar de totale mens en zijn omgeving te kijken en niet alleen naar een gezondheidsprobleem. De mens in zijn geheel en de omgeving hebben een invloed op de zorgvraag en op het functioneren. Dat functioneren kan men in kaart brengen door [ICF \(Internationale classificatie van menselijk functioneren\)](#). Om de gegevens van ICF in kaart te kunnen brengen is er nood aan een classificatie. In zorg en welzijn zijn de [gezondheidspatronen van Gordon](#) een veel gebruikt classificatiesysteem. Je kan de leerlingen laten kennis maken met de patronen van Gordon en ICF. Ze zijn geen doel op zich en helpen om in kaart te brengen hoe mensen met hun gezondheid omgaan en zorgen vooral voor een totaalbeeld. Het geheel van de factoren verwijst naar de gezondheidstoestand.
- ✓ Je kan leerlingen een model aanreiken en aan de hand van eenvoudige maar veelzijdige casussen het menselijk functioneren in kaart laten brengen.
- ✓ Je kan leerlingen de eigen gezondheidstoestand in kaart laten brengen. Je kan de aandacht vestigen op de wijze waarop gezondheid beleefd wordt in relatie met huidige en toekomstige activiteiten. Daaronder vallen omgang met gezondheidsrisico's, activiteiten m.b.t. de geestelijke en lichamelijke gezondheid, het opvolgen van gezondheidsvoorschriften en de nazorg.
- ✓ Je kan in samenhang met kritisch reflecteren (LPD 4) leerlingen hun gezondheidstoestand laten beschrijven vanuit lichamelijk, individueel en maatschappelijk perspectief.
- ✓ Je kan leerlingen via de patronen van Gordon zicht laten krijgen op de anatomische en fysiologische aspecten van de verschillende stelsels die in de tweede graad aan bod komen: spijsverteringsstelsel, uitscheidingsstelsel, ademhalingsstelsel, bewegingsstelsel, hart- en bloedvatenstel en zenuwstelsel. Ook de preventieve maatregelen die de gezondheid (m.b.t. die stelsels) bevorderen maken daarvan deel uit.
- ✓ Je kan deze onderdelen aanbrengen vanuit de gezonde mens waarbij je je beperkt tot het normale functioneren. Ziekteleer en pathologie komen in de derde graad aan bod.
- ✓ Je kan de leerlingen attent maken op de stelsels en patronen die in andere onderdelen van de studierichting aan bod komen: voortplanting, stress, zelfbeleving, relatie en rollenpatroon, waarden en overtuigingen. Zij vormen een geheel met de leerplandoelen 14, 15, 16, 17 en 18 van dit leerplan.
- ✓ Je kan leerlingen uitdagen om te reflecteren (LPD8 4) over de eigen gezondheid en welzijn aan de hand van ICF of de patronen van Gordon.

LPD 14 De leerlingen illustreren kenmerken van gezonde voeding en stofwisseling met aandacht voor

- **het spijsverteringsstelsel, temperatuurregulatie;**
- **de functie van voedingsstoffen in het menselijk lichaam;**
- **het effect op gezond menselijk functioneren;**
- **preventieve maatregelen.**

- ✓ Je kan leerlingen laten toelichten welke functie de delen van het spijsverteringsstelsel hebben en ze laten aanduiden op een schets. De opname en vertering van voeding en de stofwisseling kan je hen eveneens laten verduidelijken.
- ✓ Je kan de leerlingen de ligging van het temperatuurcentrum laten aanduiden en aangeven hoe de zorg voor lichaamstemperatuur verloopt.
- ✓ Je kan de focus op gezonde voeding en voedingsmiddelen leggen en leerlingen kunnen toelichten welke functie voedingsstoffen in het menselijk lichaam hebben. Je kan met de leerlingen de preventieve maatregelen bekijken om het spijsverteringsstelsel gezond te houden. Dat gaat overwegend over de dagelijkse zorg en is eveneens gericht op groei en ontwikkeling.
- ✓ Ook de huid, haar werking, het belang van hygiëne en de samenhang met voedingsstoffen (o.m. water) komen aan bod. De verzorging van het gebit kan binnen dit patroon eveneens een plaats krijgen. Zonder te diep in te gaan op echte tandproblemen kan het effect van tandverzorging en -preventie (al dan niet in samenhang met mondhygiëne) op een goede voedselinname besproken worden.
- ✓ Je kan de leerlingen, in samenhang met LPD 21, de evolutie van eetpatronen in functie van menselijke ontwikkeling laten verduidelijken en de verschillen in (eet)culturen aan bod laten komen (LPD 33).
- ✓ Je kan met leerlingen op zoek gaan naar het effect van voeding op het welbevinden van mensen. Daarbij kunnen fysiologische verklaringen aangeboden worden. Je kan daarbij zowel positieve als negatieve gevolgen onderzoeken (troostvoeding, risico op verslaving, anorexia ...). Je kan je beperken tot het benoemen en kort duiden van de gevolgen. Ze helemaal uitwerken is hier niet nodig.
- ✓ Je kan dit doel aanbieden in samenhang met groei en ontwikkeling (LPD 30).

LPD 15 De leerlingen illustreren de kenmerken van een normale uitscheiding met aandacht voor

- **het uitscheidingsstelsel;**
 - **het effect van normale uitscheiding op gezond menselijk functioneren;**
 - **preventieve maatregelen.**
- ✓ Je kan leerlingen de delen van het urine- en darmstelsel op een schets laten benoemen en de relatie met het spijsverteringsstelsel leren leggen. Dit leerplandoel kan aangeboden worden in samenhang met het spijsverteringstelsel (LPD 14).
 - ✓ Je kan met de leerlingen nagaan wat een normaal uitscheidingspatroon is en op welke wijze men zorgdraagt voor een normale uitscheiding.

LPD 16 De leerlingen illustreren de kenmerken van een gezond activiteitenpatroon met aandacht voor

- **het ademhalingsstelsel, bewegingsstelsel, hart- en bloedvatstelsel;**
- **het effect op gezond menselijk functioneren;**
- **preventieve maatregelen.**

- ✓ De leerlingen benoemen de delen van het ademhalings-, bewegings- en hart- en bloedvatenstelsel a.d.h.v. een schets. De werking van het hart, de longen en bloed komt eveneens aan bod.
- ✓ Je kan met de leerlingen op zoek gaan naar de preventieve maatregelen die zorgen dat het bewegings-, hart- en bloedvatenstelsel gezond blijft. Je kan de link leggen naar verschillende levensfasen (LPD 31).
- ✓ Je kan met de leerlingen op zoek gaan naar het verband tussen de verschillende stelsels.
- ✓ Je kan leerlingen het belang van mobiliteit en de samenhang met geestelijke gezondheid laten onderzoeken.
- ✓ Leerlingen besteden aandacht aan het mobiliteitsaspect bij kinderen en ouderen. Je kan dit leerplandoel aanbieden in samenhang met het activiteitenpatroon (LPD 35).

LPD 17 De leerlingen illustreren de kenmerken van een gezond slaap- en rustpatroon met aandacht voor

- **de slaapcyclus;**
 - **het effect op gezond menselijk functioneren;**
 - **preventie maatregelen.**
- ✓ Je kan met de leerlingen op zoek gaan naar een goede omschrijving voor de begrippen slaap en rust en het effect op menselijk functioneren.
 - ✓ Het accent ligt op het belang van goede slaap- en rustomstandigheden die via een gepaste sfeer, slaaprituelen en ontspanning kan beïnvloed worden. Je kan dit leerplandoel aanbieden in samenhang met maaltijdzorg (LPD 21), linnenzorg (LPD 25) interieurzorg (LPD 27) en activiteiten met doelgroepen (LPD 35).
 - ✓ Je kan bij leerlingen van de tweede graad het effect van gamen, smartphone of ander computergebruik in de late uurtjes bespreekbaar maken en wisselende ritmes door onregelmatige werkuren of weekend aan bod laten komen.
 - ✓ Je kan leerlingen laten onderzoeken wat de samenhang is tussen slaapttekort of slaapstoornissen en geestelijke gezondheid.

LPD 18 De leerlingen illustreren de kenmerken van normale waarneming en cognitie met aandacht voor

- **de werking van de hersenen, zintuigen en het zenuwstelsel;**
 - **het effect op gezond menselijk functioneren;**
 - **preventieve maatregelen.**
- ✓ Je kan de leerlingen de delen van het zenuwstelsel laten aanduiden op een schets en de werking van de hersenen en de zintuigen laten toelichten. Je hoeft je niet te beperken tot de anatomische en fysiologische aspecten. Je kan de link leggen tussen werking van hersenen, zintuigen en zenuwstelsel enerzijds en denken en leren anderzijds.

- ✓ Je bouwt met de leerlingen de relatie tussen zenuwstelsel en zintuigen op. De samenhang met het bewegingsstelsel kan je hier eveneens naar voor schuiven (LPD 16).
- ✓ De leerlingen verduidelijken de begrippen waarneming en cognitie en het belang ervan. Daarbij komen ook de preventieve maatregelen aan bod zoals het zorg dragen voor zintuigen (bril, hoorapparaat,...). Je kan dit leerplandoel in samenhang met levensfasen en ontwikkeling bespreken (LPD 31).
- ✓ Je kan met leerlingen tips verkennen om de hersenen gezond te houden: voldoende slaap, beweging, sociaal actief zijn, gezond eten en drinken, tandhygiëne, stress vermijden ...

LPD 19 De leerlingen voeren ondersteunende vaardigheden uit bij ADL met aandacht voor

- **ondersteunen bij het toiletbezoek;**
 - **nemen van de temperatuur bij zichzelf en anderen;**
 - **verplaatsen van een medeleerling in een rolstoel;**
 - **verzorgen van een gebit.**
- ✓ Je kan de leerlingen laten kennis maken met enkele activiteiten van het dagelijkse leven die direct gerelateerd zijn aan een andere persoon. Op die wijze maken leerlingen zich een betere voorstelling van het geven van zorg in het kader van studie-oriëntering.
 - ✓ Je kan dit leerplandoel aanbieden in samenhang met het uitscheidingsstelsel (LPD 15), temperatuurregulatie (LPD 14), mobiliteit (LPD 16).
 - ✓ Je kan leerlingen tijdens een sportdag of een ander project in een kleuterschool onder begeleiding ondersteuning laten geven aan de leraar. Er kan een kleuterklas op bezoek komen in het kader van een project dat de leerlingen mee uitwerken (milieu, verzorgen van tandjes ...).
 - ✓ Je kan leerlingen laten verder kijken dan het functionele toiletbezoek. Er is aandacht voor de randvoorwaarden zoals hygiëne (handen wassen, comfort, geruststellen van kinderen, contact leggen ...).
 - ✓ Leerlingen kunnen de temperatuur leren nemen. Dat mag vanuit een gezinscontext aangepakt worden al kan men reeds verwijzen naar het belang van vitale parameters in de gezondheidszorg. Eventueel kan je al aanbrengen hoe men de polsslag meet.
 - ✓ Je kan leerlingen leren hoe ze met een rolstoel leren rijden en welke aandachtspunten er zijn om een kwetsbare persoon op een veilige wijze te kunnen verplaatsen.
 - ✓ Leerlingen kunnen tandverzorging op een speelse manier bij kinderen aanbrengen en op elkaar oefenen om te ervaren hoe dergelijke zorg aanvoelt.

4.3 Indirecte zorg verlenen

LPD 20 De leerlingen informeren bij anderen naar wensen en behoeften.

- ✓ Je kan leerlingen op gestructureerde wijzen laten informeren naar wensen en behoeften. Eventueel kunnen mogelijkheden en beperkingen aan bod komen.
- ✓ Je kan leerlingen het onderscheid laten ontdekken tussen een informele vraagstelling en een gerichte professionele vraag naar wensen en behoeften van anderen. Je kan daarbij gebruik maken van ICF en de patronen van Gordon (LPD 13).
- ✓ Het is niet de bedoeling dat leerlingen een antwoord gaan bieden op eventuele noden die geuit worden. Het gaat om het luisteren naar wat de ander vertelt en eventueel de indirecte boodschap ontdekken.
- ✓ Je kan de leerlingen laten kennis maken met de [sociale kaart](#) en de verschillende voorzieningen die ondersteuning en hulp bieden.
- ✓ Je kan dit leerplandoel aanbieden in samenhang met levensloofasen en ontwikkelingsdomeinen (LPD 31) en diversiteit (LPD 33).

LPD 21 De leerlingen stellen een gezonde en evenwichtige dagvoeding samen met aandacht voor

- **opmaken van een planning;**
 - **boodschappen doen op basis van een lijstje;**
 - **opbergen van voedingsproducten.**
- ✓ Je kan leerlingen bij het bereiden van gerechten de hoeveelheid ingrediënten laten plannen, eventueel op basis van een vooropgesteld budget. Daarbij kan je leerlingen aanmoedigen om kritisch te winkelen en aspecten als versheid, houdbaarheid en voedingswaarde van producten in het oog te houden.
 - ✓ Je kan de leerlingen boodschappen laten doen op basis van een lijstje dat ze zelf hebben samengesteld.
 - ✓ Bij het aanhalen en wegbergen van producten kan je aandacht schenken aan de principes van FIFO en FEFO.
 - ✓ Je kan dit leerplandoel aanreiken in samenhang met duurzaamheid en economische aspecten (LPD 10).

LPD 22 De leerlingen bereiden evenwichtige en gezonde maaltijden binnen een gezinscontext met aandacht voor eenvoudige [bereidingswijzen en het bewaren van voeding.](#)

- ✓ Vanuit het gezondheidsbeleid van de school werken leerlingen rond aspecten van voeding als onderdeel van een gezonde levensstijl: ultra bewerkt voedsel, gezond snacken, duurzame voeding, en voedingssupplementen.
- ✓ Je kan leerlingen een maaltijd laten bereiden zoals dat binnen de gezinscontext aan bod zou kunnen komen. Daarbij komt de voedingsdriehoek en bewegingsdriehoek aan bod om kritisch naar de samenstelling van de maaltijd te kijken. De relatie tussen voeding en een gezonde voeding en levensstijl komt eveneens aan bod (LPD 14).

- ✓ Je kan aandacht besteden aan klassieke Belgische of Vlaamse gerechten en eveneens inzetten op diversiteit. Gerechten uit andere culturen, bio-voeding, vegetarische keuzes en hun maatschappelijke meerwaarde kunnen aan bod komen vanuit maaltijdbereiding. Je kiest bij voorkeur voor eenvoudige maar diverse bereidingen.
- ✓ Grootkeuken wordt nog niet aangeboden in de tweede graad. De leerlingen die kiezen voor assistentie in wonen, zorg en welzijn zullen met dat item in de derde graad kennis maken.
- ✓ Je kan dit leerplandoel aanbieden in samenhang met hygiëne (LPD 8) en veiligheid (LPD 9). Het behandelen van snij- en brandwonden kan in samenhang met EHBO (II-LiOp-ddaa LPD 9).

LPD 23 De leerlingen serveren voeding en drank met aandacht voor presentatie en eetgewoonten.

- ✓ Je kan leerlingen laten opzoeken welke richtlijnen en recente evoluties er zijn inzake tafelschikking en het serveren van voeding en drank. Leerlingen krijgen notie van wat etiquette is maar dat is geen doel op zich.
- ✓ Je kan evoluties en trends in het maaltijdgebeuren zoals o.m. foodsharing met leerlingen onderzoeken.
- ✓ Je kan samen met de leerlingen de maaltijd gebruiken en daarbij aandacht besteden aan de presentatie van de gerechten, het verzorgd inschenken en het verloop van de maaltijd. Bespreek met hen eetgewoontes zoals samen met huisgenoten eten of alleen, het aantal maaltijden per dag en de eventuele sociale gevolgen ervan. De positieve en negatieve gevolgen van bepaalde eetgewoontes zoals eten voor televisie of laptop kunnen met de leerlingen bespreekbaar gemaakt worden. Je kan dit deel aanreiken in samenhang met sociale en communicatieve vaardigheden (LPD 5) en pedagogisch handelen (LPD 32, 34).
- ✓ Je kan de gezinscontext blijven beklemtonen en daarin zowel kinderen als ouderen opnemen. Leerlingen reflecteren over het maaltijdgebeuren naargelang de verschillen in gezinssamenstelling.
- ✓ Je kan dit leerplandoel aanbieden in samenhang met wensen en behoeften (LPD 20) en diversiteit (LPD 33).

LPD 24 De leerlingen verrichten de voorbereiding voor de zorg voor linnen en huishoudelijk interieur met aandacht voor

- **oriëntatie op vuil en vuilheidsgraad;**
 - **toepassingen en eigenschappen van materiaal;**
 - **factoren van het reinigingsproces en soorten reinigingstechnieken;**
 - **zorgvraag en zorgfrequentie;**
 - **keuze voor een gepast reinigings- of onderhoudssysteem, gepaste reinigings- of onderhoudsproducten, een gepaste tijd en temperatuur.**
- ✓ Je kan leerlingen etiketten en pictogrammen op onderhoudsproducten en linnen laten opzoeken en toelichten met het oog op correcte behandeling.

- ✓ Je kan leerlingen laten gebruik maken van de Sinnercirkel om systematiek in dit proces te waarborgen.
- ✓ Je kan leerlingen de werking van producten en materialen en de motivatie voor hun specifieke keuze laten toelichten.

LPD 25 De leerlingen reinigen en onderhouden textiel met inbegrip van klein herstelwerk.

- ✓ Je kan leerlingen confronteren met de vraag wanneer kledingstukken of textiel vuil zijn en gereinigd moeten worden. Daarbij kan samenhang gezocht worden met de ecologische gevolgen (LPD 10).
- ✓ Je kan leerlingen laten kennismaken met etiketten op textiel om de instructies voor het reinigen te leren kennen. De verschillende vezels en stoffen kunnen benoemd worden.
- ✓ Je kan leerlingen wasgoed laten sorteren en wijzen op de gevolgen waarbij linnen kan beschadigd worden door een foute programmakeuze bij de wasmachine of het onterecht drogen in een droogkast.
- ✓ Je kan leerlingen klein herstelwerk laten verrichten zoals een knoop aannaaien of een gescheurde naad dichten voor het kledingstuk gereinigd wordt.
- ✓ Je kan leerlingen de gepaste reinigingstechnieken laten toepassen zoals het correcte gebruik van een wasmachine en de diverse programma's die daarvoor noodzakelijk zijn.
- ✓ Je kan leerlingen wasgoed laten drogen op verschillende manieren (volgens onderhoudsetiket. Daarna wordt het gestreken met het oog op het kastklaar maken.
- ✓ Het reinigingsproces (temperatuur, duur ...) kan je via het proces van de Sinnercirkel met de leerlingen doornemen.
- ✓ Je kan leerlingen eenvoudige kledingstukken laten strijken. Daarbij kan je toelichten welke verschillende toestellen er zijn zonder dat een leerling met elk type moet kunnen werken. De klemtoon ligt op de gezinscontext en er kan aandacht besteed worden aan de meest courante toestellen en de functies die daarin overwegend gebruikt worden.

LPD 26 De leerlingen maken een bed op in de gezinscontext.

- ✓ Je kan leerlingen laten kennis maken met verschillende soorten bedlinnen.
- ✓ Je kan leerlingen het belang van het luchten van bedlinnen en het verband met een gezonde nachtrust toelichten.
- ✓ Je kan via dit leerplandoel met leerlingen nagaan of er in functie van kinderen en ouders specifieke vereisten zijn om het slaapcomfort te verbeteren.

LPD 27 De leerlingen reinigen en onderhouden leefruimten in een gezinscontext met inbegrip van persoonlijke gebruiksvoorwerpen.

- ✓ Je kan leerlingen diverse leefruimten zoals keuken, lokalen, leefruimten, buitenruimte aanbieden om te reinigen en de verschillen in aanpak laten ontdekken (samenhang met ergonomie LPD 11).
- ✓ Je kan leerlingen aandacht laten besteden aan het verluchten, met het oog op hygiëne en ziektepreventie, en het opruimen in functie van een comfortabele leefomgeving.
- ✓ Je kan leerlingen de principes volgens de Sinnercirkel laten hanteren om correcte criteria te hanteren.
- ✓ Je kan leerlingen prioriteiten leren stellen in het reinigen en onderhouden van persoonlijke gebruiksvoorwerpen die specifieke aandacht vragen zoals een rolstoel, kammen en borstels, bril, speelgoed van kinderen ...
- ✓ Je kan leerlingen zorg laten besteden aan planten en kleine dieren in een huishoudelijke context.
- ✓ Je kan leerlingen in functie van doorstromen naar logistiek assistent in de zorg aanleren hoe ze een bed reinigen en ontsmetten.

LPD 28 De leerlingen voeren een gepaste nazorg uit.

- ✓ Je kan leerlingen op systematische wijze aanleren dat elke handeling in de maaltijd-, linnen- of interieurzorg afgerond wordt met het onderhoud van toestellen en het wegbergen van de gebruikte middelen.
- ✓ In het plannen van de werkzaamheden kunnen leerlingen aandacht besteden aan dit onderdeel.
- ✓ Leerlingen doen de vaat en ruimen de tafel af na de maaltijd. Toestellen zoals oven, frietketel ... worden gereinigd en opgeborgen. Daarbij komt het onderhoud van de leefruimtes aan bod.

LPD 29 De leerlingen leveren een bijdrage aan een sfeervolle en gezellige huiselijke omgeving.

- ✓ Je kan leerlingen laten onderzoeken welke aspecten bijdragen tot de sfeer of gezelligheid in huis. Het gaat dan niet om wat leerling gezellig vinden, maar wat de ander vanuit zijn wensen en behoeften, mogelijkheden en beperkingen belangrijk vindt. Daarbij hoeven niet altijd grote ingrepen te gebeuren en kunnen kleine accenten zoals orde, specifieke geuren, muziek, gebruik van kleur ... een rol spelen.
- ✓ Je kan leerlingen confronteren met de diversiteit in de invulling van wat gezellig of sfeervol is naargelang leeftijd of cultuur van de bewoners. Het tijdstip van de dag of het jaargetijde kunnen een impact hebben op het resultaat.
- ✓ Je kan dit leerplandoel aanbieden in samenhang met wensen en behoeften (LPD 20).

4.4 (Ped)agogisch handelen in een diverse samenleving

In een diverse samenleving (ped)agogisch handelen vraagt van de leerlingen een respectvolle houding die gericht is op samenwerken. Een positieve en opbouwende ingesteldheid naar de ander is een voorwaarde om zorgzaam te kunnen handelen in de omgang met kinderen en ouderen.

LPD 30 De leerlingen observeren en rapporteren doelgericht het gedrag van kinderen en volwassenen.

Samenhang eerste graad: In de eerste graad leren leerlingen feit en mening onderscheiden.

- ✓ Je kan leerlingen het verschil tussen observeren en interpreteren toelichten. De plaats van waarnemen kan aan bod komen (samenhang met LPD 18). Het accent ligt op doelgerichtheid waarbij a.d.h.v. aangeboden criteria gerichte observaties worden gemaakt.
- ✓ Je kan leerlingen a.d.h.v. een werkmodel gestructureerd leren kijken naar een specifieke situatie. Daarbij kan je in een opdracht meerdere leerlingen verschillende aspecten laten observeren in eenzelfde opdracht.
- ✓ Je kan gebruik maken van een concrete context waarbij leerlingen kinderen of ouderen observeren of nadenken over situaties in eigen leefomgeving. Filmmateriaal kan voor dit leerplandoel bijzonder nuttig zijn.
- ✓ Je kan leerlingen de gemaakte observaties in een mondelinge en schriftelijke (inclusief digitaal) rapportage objectief laten verwoorden.
- ✓ Je kan leerlingen al laten nadenken over factoren die het observeren bemoeilijken of beïnvloeden. Het gaat er om dat leerlingen zich bewust worden van hoe het waarnemen daaruit voortvloeiende keuzes beïnvloedt. Hoe de leerling daarmee concreet kan omgaan, komt in de derde graad aan bod.
- ✓ Je kan dit leerplandoel aanbieden in samenhang met de levensloofasen, de ontwikkelingsdomeinen (LPD 31) en pedagogische vaardigheden (LPD 32, 34). De leerlingen bekijken dat doelgericht bepaalde aspecten die ze in een theoretische context aangeboden kregen.

LPD 31 De leerlingen lichten de levensloofasen van de mens toe met aandacht voor de mijlpalen in de fysieke, cognitieve en socio-emotionele ontwikkeling.

Samenhang eerste graad: In de eerste graad wordt de ontwikkeling van identiteit als dynamisch omschreven. Identiteit ontwikkelt zich doorheen de tijd en wordt beïnvloed door de eigen omgeving, achtergrond en persoonlijke beleving van ruimte en tijd.

- ✓ Je kan de leerlingen vooral de grote mijlpalen in de ontwikkeling meegeven die hen helpen bij hun observaties (LPD 30) en de kleine vrijetijdsacties waaraan ze zullen deelnemen (LPD 35). Het accent ligt op correcte verwachtingen van kinderen, volwassenen en ouderen in functie van de levensfase waarin men zich bevindt.
- ✓ Je kan leerlingen de kenmerken en evolutie van de fysieke groei laten ontdekken: fijne en grove motoriek, controle over precisie, evolutie van rollen, kruipen en zitten naar staan en lopen. De verschillende mijlpalen zijn belangrijk in functie van de zorg en het pedagogisch handelen (bv. bij het aanbieden van spelvormen).

- ✓ Je kan de leerlingen tonen hoe zintuiglijke mogelijkheden toenemen en aanleren wat de mijlpalen zijn in zien, horen, ruiken, voelen en proeven.
- ✓ Je kan leerlingen de stappen in verstandelijke ontwikkeling bij kinderen bijbrengen. Daarbij komen o.m. ervaringen vasthouden, abstracter denken, verbanden leggen en objectpermanentie aan bod.
- ✓ Je kan leerlingen de basisbehoeften (eten, drinken, liefde en affectie ...) van kinderen laten ontdekken en de ontwikkeling in identiteit, gehechtheid en vertrouwen aan bod laten komen.
- ✓ In de derde graad kan je de leerlingen een link laten leggen naar de morele ontwikkeling van de mens door de waarden en normen die eigen zijn aan een levensfasen te benoemen.
- ✓ Omdat de ontwikkeling van de mens het snelst evolueert in de beginjaren is er veel aandacht voor de kindertijd. De levensgebeurtenissen die de ontwikkeling beïnvloeden zijn daarin bijzonder belangrijk. Denk o.m. aan relatie of vriendschap, diverse gezins- en woonvormen, keuze voor opleiding ... Bij volwassenen en ouderen kan je aanvullen met beroeps- en loopbaankeuze.

LPD 32 De leerlingen verkennen (ped)agogische vaardigheden en aanbod passend bij de levensloofasen.

- ✓ Je kan via de uitgangspunten van het [pedagogisch raamwerk](#) (Kind en Gezin) leerlingen een mooie kapstok bieden om (ped)agogische vaardigheden te onderzoeken: welbevinden en betrokkenheid, emotionele en educatieve ondersteuning en omgeving. Het is niet de bedoeling dit leerplandoel uit te werken met het oog op werken in de kinderopvang.
- ✓ Je kan leerlingen laten verkennen welke (ped)agogische vaardigheden en aanbod passend zijn bij een bepaalde levensfase (LPD 31). Voor het werken rond het aanbod (materialen, prikkels of activiteiten) is het zinvol om aandacht te hebben voor de verschillende ervaringsgebieden en voor activiteiten van het dagelijks leven: wanneer kan een kind zijn veters leren strikken, tandenpoetsen of leren fietsen ...? In de tweede graad kan je leerlingen laten reflecteren over wat ze daaruit bv. kunnen leren voor babysitten, jeugdbeweging, voor de sporttraining of voor contacten met ouderen uit de eigen omgeving.
- ✓ Je kan met de vakgroep afspraken maken over een leerlijn rond pedagogisch handelen die van de tweede graad over de derde graad naar een zevende jaar kan lopen. In de derde graad zetten ze volgende stappen in de leerlijn en integreren ze het geleerde in het (ped)agogisch handelen bij (groepen van) kinderen en ouderen.
- ✓ Je bereikt dit doel in samenhang met observeren (LPD 30) en toepassen van ondersteunende (ped)agogische vaardigheden (LPD 34).

LPD 33 De leerlingen handelen met aandacht voor [diversiteit](#) en maatschappelijke evoluties.

- ✓ De verschillende doelen van dit leerplan kan je op systematische wijze in samenhang met diversiteit naar leeftijd, geslacht, cultuur ... aan bod laten komen.

- ✓ Maatschappelijke evoluties kan je aanhalen in samenhang met pedagogische aspecten, waarbij opvoeden en opgroeien eveneens een culturele dimensie kan hebben. Op dezelfde wijze kan zorgen voor de eigen gezondheidstoestand of die van een ander zeer uiteenlopend zijn naargelang de sociale en culturele achtergrond of de levensfase waarin men zich bevindt.
- ✓ Je kan leerlingen laten kennismaken met de evoluties binnen de maatschappij betreffende maaltijd-, linnen- en interieurzorg. Religieuze en ecologische motieven kunnen eveneens aan bod komen. Leerlingen kunnen andere normen hanteren rond het (samen) nemen van een maaltijd of de betekenis van voorkomen, netheid en orde. Je kan hen confronteren met zeer uiteenlopende opvattingen in dat verband. Aanvullend kan je leerlingen laten reflecteren (LPD 4) over die uiteenlopende keuzes van mensen en streven naar een niet-oordelende houding waarin steeds respect gevraagd wordt voor de privacy.

LPD 34 De leerlingen passen ondersteunende (ped)agogische vaardigheden toe in functie van het doelgericht aanbieden van activiteiten en een gevarieerde vrije tijd met aandacht voor vormen van (vrije)tijdsbesteding, (vrij) spel en beweging en animatie..

- ✓ Aandacht voor de behoeften, wensen, voorkeuren, mogelijkheden en beperkingen, het welbevinden en betrokkenheid van het kind, de beleving van de volwassene en gezondheidsbevordering zijn belangrijke uitgangspunten.
- ✓ . Leerlingen ontwikkelen ondersteunende vaardigheden in functie van begeleiding. Het verkennen van en experimenteren met materialen in functie van een eenvoudig educatief aanbod voor kinderen kan daartoe bijdragen. Ze ontdekken daardoor het belang van de eigen creativiteit en expressiviteit.
- ✓ In functie van het ontwikkelen van een educatief aanbod of een gevarieerde (vrije) tijd laat je de leerlingen ontdekken waar ze inspiratie vinden en zet je in op ondersteunende vaardigheden. Vanuit concrete situatieschetsen, een gesprek, een observatieopdracht of casussen laat je leerlingen spelvormen, activiteiten uitzoeken of exploreren die aansluiten bij de behoefte van het kind, jongere of oudere.
- ✓ Bij het inrichten van sfeervolle leef- en omgeving kan je werken rond ondersteunende vaardigheden zoals opruimen, tafels dekken, inspelen op de tijd van jaar... Vanuit concrete situatieschetsen, een gesprek, een observatieopdracht of casussen laat je leerlingen aandacht besteden aan toegankelijkheid, veiligheid en beleving in de thuissituatie.
- ✓ Bij het inrichten van een speel- en leefomgeving die de ontwikkeling van kinderen stimuleert, kan je leerlingen laten onderzoeken hoe ze in een thuissituatie een toegankelijk en uitnodigende speelomgeving kunnen creëren die rijke ontplooiingskansen biedt op de vier ervaringsgebieden/ontwikkelingsdomeinen en de interesses en behoeften van kinderen weerspiegelt.
- ✓ Je bereikt dit doel in samenhang met LPD 32.
- ✓ Vanuit de samenhang met LPD 33 is het belangrijk dat leerlingen oog hebben voor de diversiteit in de samenleving. Inzetten op duurzaamheid (LPD 10) is bij het uitwerken van dit doel een aandachtspunt.

LPD 35 De leerlingen maken kennis met kinderen en volwassenen en met settings in zorg en welzijn vanuit het ondersteunen van kleine (vrijtijds)activiteiten.

- ✓ In functie van oriëntering kan je leerlingen via inleef- of projectdagen laten kennismaken met kinderen en volwassenen (ouderen).
- ✓ Je kan denken aan het observeren en participeren aan een (vrijtijds)activiteit zoals Sinterklaas- of kerstfeest, ouderennamiddag, marktbezoek, sport- of spelnamiddag, een actie rond gezondheidsbevordering of het mee- eten en meespelen tijdens middagpauze in kleuter- of basisschool, het inrichten van een seizoenshoek in een WZC, op bezoek in een WZC ...
- ✓ Je kan in dit leerplandoel verschillende andere doelen integreren (zoals pedagogisch handelen (LPD 32, 34) en levensfasen (LPD 30) en accent leggen op positieve en opbouwende omgang, stimuleren van welbevinden en betrokkenheid en aandacht voor diversiteit van doelgroepen.
- ✓ Je kan leerlingen deze activiteiten niet enkel praktisch laten voorbereiden maar eveneens laten reflecteren (samenhang met reflecteren LPD 4) over uit wat hun positieve en opbouwende omgang zowel verbaal als non-verbaal moet blijken.

5 Lexicon

Activiteiten van het Dagelijks Leven ADL

ADL-activiteiten zijn alle acties die men dagelijks standaard onderneemt om de dag door te komen: eten en drinken, persoonlijke hygiëne, verplaatsingen, persoonlijke administratie ... In de zorg zijn er verschillende doelgroepen die los van pathologie ondersteuning nodig hebben bij die activiteiten van het dagelijkse leven.

Authenticiteit

De mate waarin iemand echt, betrouwbaar, geloofwaardig en waarachtig is. Als we dat vertalen in gedrag, dan betekent het zoveel als congruent zijn in denken en doen. Een authentiek persoon is trouw aan zijn eigen persoonlijkheid. Hij is zichzelf, handelt vanuit zijn eigen drijfveren, is zich bewust van wat hij wil en waarvoor hij staat.

Bereidingswijzen

Bereidingswijzen maken voedsel verteerbaar:

- Rauw verwerken: aandacht voor verkleiningstechnieken;
- Garen in vocht: koken, stoven, stomen, pocheren, blancheren, microgolf;
- Garen in vet: bakken, braden, fruiten, frituren, grillen, roosteren ...

De verschillende bereidingstechnieken hebben allemaal een invloed op het behouden van voedingswaarden.

Diversiteit

Aandacht voor verschillende aspecten van diversiteit (identiteiten) zoals lichamelijke, mentale, sociale en culturele aspecten met aandacht voor gender, seksuele voorkeur, levensbeschouwing, sociale achtergrond, etnische achtergrond, thuistaal, lichamelijke en mentale mogelijkheden en beperkingen (inclusie) ...

Gezinscontext

In de tweede graad werken we rond situaties eigen aan gezinnen: kinderen, gezonde volwassenen, ouderen... Dat vormt een onderbouw voor de derde graad. Daar komen leerlingen binnen professionele contexten in contact met gezinnen en gezinssituaties.

Gezondheid - Holistische, dynamische en emancipatorische mensvisie

In dit leerplan en vanuit de visie op zorgverlening en begeleiding, kijken we naar gezondheid vanuit de holistische, dynamische en emancipatorische mensvisie. Je vertrekt vanuit het holistisch mensbeeld waarbij de mens een samenspel is tussen fysieke, sociale, psychische en spirituele factoren. Gezondheid betekent dat de mens in evenwicht is met zichzelf (individuele factoren) en met zijn extern milieu (omgevingsfactoren) door zijn aanpassingsvermogen en het in handen houden van de regie op zijn eigen gezondheid (gezondheidsvaardigheden). De WHO (1998) definieert gezondheid als een toestand van lichamelijk, mentaal en sociaal welzijn en niet alleen de afwezigheid van ziekte.

Gezondheidsbevordering

Onder gezondheidsbevordering verstaan we niet enkel de ziektepreventie maar eveneens de gezondheidspromotie en de gezondheidsbescherming (Van Haaren, 2013):

- ziektepreventie: voorkomen van een ziekte of aandoening (primaire, secundaire of tertiaire preventie);
- gezondheidspromotie: wanneer men probeert de gezondheidstoestand van een groep mensen te verbeteren zonder individuele benadering. Gezondheidspromotie probeert aan gedragsbeïnvloeding te doen (Vlaams Instituut Gezond Leven);
- gezondheidsbescherming: het beschermen van individuen tegen schadelijke invloeden. Vooral gerealiseerd door de federale overheid en omhelst de wet- en regelgeving rond arbeidsomstandigheden en controles van de voedings- en milieu-inspectie (FOD Volksgezondheid, veiligheid voedselketen en milieu).

Gezondheidspatronen van Gordon

Gordon heeft 11 gezondheidscategorieën of patronen opgemaakt waarmee de zorgvragen en de invloed van de zorgvragen op elkaar in kaart worden gebracht. Daarbij wordt aandacht besteed aan hoe de zorgvrager zelf zijn vraag beleeft. De gezondheidsbeleving van de patiënt blijkt bepalend voor de ernst van de zorgvraag en de wijze waarop dit aangepakt wordt. In dit leerplan wordt gebruik gemaakt van die indeling vanwege de grote herkenbaarheid en het gebruik ervan in de zorgsector.

Gezondheidsvaardigheden of health literacy

Gezondheidsvaardigheid verwijst naar de individuele competenties die bepalen in welke mate iemand in staat is om greep te krijgen op de zorg voor de eigen gezondheid en zijn weg te vinden in zorgvoorzieningen. Dat veronderstelt de vaardigheid om informatie over gezondheid te verzamelen, te lezen, te horen, te begrijpen en doeltreffend toe te passen bij beslissingen over zijn gezondheid. (Gezondheidsraad 2011). Leerlingen moeten voldoende vaardigheden hebben om gezondheidsinformatie correct te interpreteren en toe te passen in dagelijkse contexten.

Indirecte zorg

Het combineren van ondersteunende taken zoals huishoudelijke en eerder logistieke taken die geen direct fysiek contact met een doelgroep vooronderstellen: maaltijdzorg, linnenzorg, interieurzorg, vervoer In dit leerplan werk je rond indirecte zorg binnen gezinssituaties (gezinscontext) vanuit een focus op gezondheidsbevordering. Theorie en praktijk komen geïntegreerd aan bod.

Integriteit

Onschendbaarheid, eerlijkheid, onkreukbaarheid. Iemand die integer is, bezit de persoonlijke eigenschap die inhoudt dat iemand eerlijk, oprecht en betrouwbaar is en daarnaar handelt. Een integer iemand houdt vast aan zijn waarden, ook als hij onder druk wordt gezet om dat niet te doen. In een professionele relatie wordt integriteit vaak verbonden aan loyaliteit.

Wanneer men echter spreekt over het respecteren of schenden van iemands fysieke, psychische of seksuele integriteit bedoelt men iets anders. Vanuit de betekenis van het Latijnse woord 'integritas', geheel zijn, intact zijn, wijst het begrip integriteit naar "het proces waar personen voor zichzelf een comfortzone kunnen creëren waarin hun hele zijn zich op een veilige manier tegenover hun omgeving kan verhouden." (Bruno Vanobbergen, voormalig kinderrechtencommissaris).

International Classification of Functioning, Disability and Health (ICF)

De International Classification of Functioning, Disability and Health (afgekort ICF) is een classificatie waarmee het menselijk functioneren kan worden omschreven. Voor om het even welke vorm van zorgverlening en begeleiding is het belangrijk zicht te krijgen op het (totaal) menselijk functioneren. De ICF is een bio-psycho-sociaal model waarmee het mogelijk is het functioneren van de mens en de eventuele problemen die mensen daarbij ervaren, te beschrijven. De factoren die op dat functioneren van invloed zijn, worden er eveneens in vastgelegd.

Mantelzorg

Mantelzorg is zorg die door een persoon vanuit een affectieve band en op regelmatige basis aan een familielid, buur, vriend, kennis ... geboden wordt. Dat kan thuis gebeuren of in een voorziening. Het gaat om meer dan de gebruikelijke zorg aan deze mensen omwille van ziekte, handicap, psychische moeilijkheden ... Mantelzorg onderscheidt zich van vrijwilligerswerk vanwege die affectieve band en het veelal spontane karakter waarmee het tot stand komt.

MeMoQ Pedagogisch raamwerk

MeMoQ staat voor het Meten en Monitoren van pedagogische kwaliteit (Q) voor kinderopvang van baby's en peuters. De MeMoQ bestaat uit vier delen: het pedagogisch raamwerk, de nulmeting met wetenschappelijk meetinstrument, het monitoringsinstrument voor zorginspectie en het zelfevaluatie - instrument. Het Pedagogisch raamwerk is een visietekst over kwaliteitsvolle kinderopvang van baby's en peuters.

Ondersteunende vaardigheden

In de tweede graad voeren leerlingen nog geen verzorgende, zorgkundige of pedagogische taken uit. Om gericht een keuze te maken voor een studierichting in de derde graad, ontdekken leerlingen naast huishoudelijke vaardigheden een aantal deelaspecten van het verzorgend of pedagogisch handelen. Ze exploreren en leren een aantal vaardigheden aan die ze in het dagelijks leven kunnen toepassen bij het ondersteunen van mensen (ondersteunende vaardigheden). Het uitvoeren van deze vaardigheden doet hen proeven van het takenpakket van een logistiek medewerker of verzorgende en kan hen ondersteunen bij de studiekeuze naar de derde graad.

Reflecteren

Reflecteren op je handelen is zowel een vaardigheid als een manier van leren. Het doel van reflecteren als vaardigheid is bewustwording van en inzicht krijgen in de beweegredenen én de effecten van het eigen handelen. Het doel van reflecteren als manier van leren is het verbeteren van het handelen in toekomstige

situaties. Reflecteren richt zich altijd op het eigen gedrag. Je onderzoekt systematisch (de samenhang tussen) het eigen voelen, denken, handelen en willen in een betekenisvolle situatie.

Sociale kaart

De sociale kaart is een instrument dat snel en efficiënt een antwoord biedt op de zorgvraag van een burger/cliënt:

- Welke organisaties voldoen aan de zorgvraag?
- Wat zijn de specificaties van die organisaties?
- Welke organisaties voldoen op basis van die specificaties het best aan de behoeften van de burger/cliënt en situeren zich het dichtst bij de woonplaats?

Professionele zorg

Professionele zorg is zorg die deskundigheid vraagt en waarvoor iemand een opleiding gevolgd heeft. De zorg wordt tegen betaling verricht en uitgevoerd op basis van protocollen en richtlijnen.

Welbevinden

De algemene tevredenheid van een individueel persoon over onder meer gezondheid (lichamelijk, psychisch en sociaal) en welvaart. Het wordt wel eens geformuleerd als 'leefplezier' of kwaliteit van leven.

Welzijn

De algemene levenstevredenheid die mensen en gemeenschappen ervaren. De WHO spreekt in dit geval van 'mental and social welbeing'.

Naast gezondheid zijn er andere facetten die bijdragen tot levenstevredenheid:

- persoonlijke factoren zoals het ervaren van respect, verbondenheid en zelfbeschikking;
- externe factoren:
 - factoren m.b.t. leefomstandigheden zoals een kwaliteitsvolle en veilige woonst, voldoende financiële middelen, een veilig en aangename werkomgeving,
 - bredere politieke en maatschappelijke factoren zoals veiligheid en stabiliteit van land (regio), sociale zekerheid, gelijkheid op vlak van gender en seksuele geaardheid,
 - opvoeding ...

Zelfzorg

Zelfzorg betekent de letterlijke zorg voor de persoon zelf en dat op alle terreinen van het leven: fysiek, sociaal, psychisch. Binnen de zorg- en welzijnssector wordt het als een belangrijke voorwaarde gezien om voldoende draagkracht te blijven bezitten om voor een ander te zorgen. Dat geldt zowel voor de professional als voor de mantelzorg.

6 Basisuitrusting

Basisuitrusting verwijst naar de infrastructuur en het (didactisch) materiaal die beschikbaar moeten zijn voor de realisatie van de leerplandoelen.

Om de leerplandoelen te realiseren dient de school minimaal de hierna beschreven infrastructuur en materiële en didactische uitrusting ter beschikking te stellen die beantwoordt aan de reglementaire eisen op het vlak van veiligheid, gezondheid, hygiëne, ergonomie en milieu. We adviseren de school om de grootte van de klasgroep en de beschikbare infrastructuur en uitrusting op elkaar af te stemmen.

6.1 Infrastructuur

Een lokaal

- dat qua grootte, akoestiek en inrichting geschikt is om communicatieve werkvormen (rollenspel, groepswerk en andere expressieve aspecten) te organiseren;
- met een (draagbare) computer waarop de nodige software en audiovisueel materiaal kwaliteitsvol werkt en die met internet verbonden is;
- met de mogelijkheid om (bewegend beeld) kwaliteitsvol te projecteren;
- met de mogelijkheid om geluid kwaliteitsvol weer te geven;
- met de mogelijkheid om draadloos internet te raadplegen met een aanvaardbare snelheid.

Toegang tot (mobile) devices voor leerlingen.

Indien infrastructuur haalbaar is het aan te bevelen te kiezen voor multifunctionele didactische lokalen voor maaltijd-, linnen- en interieurzorg. De verschillende behoeften voor de desbetreffende leerplandoelen worden in 6.2 opgesomd maar ze worden bij voorkeur geïntegreerd in één multifunctioneel lokaal: een didactische lesruimte waarin alle componenten als een geheel kunnen aangeboden worden. In dat soort lokalen wordt dan gedifferentieerd in functie van eventuele voorkennis of vaardigheden die (bepaalde) leerlingen al beheersen.

Het spreekt voor zich dat elke school zal vertrekken vanuit de eigen situatie en groeit naar de bovenbeschreven omgeving om de doelen aan te bieden. Daarbij kunnen vakgroepen creatief nadenken over andere mogelijkheden, eventueel buiten de school, om bepaalde lesonderdelen aan bod te laten komen.

6.2 Materiaal, toestellen, machines en gereedschap beschikbaar in de infrastructuur

Vanuit de visie op lokalen, beschreven in 6.1, is het niet nodig om lokalen met een expliciete bestemming maaltijd, linnen- of interieurzorg te voorzien maar in deze rubriek is dat enkel opgenomen om in functie van de doelen alle materialen aan bod te laten komen.

- Algemeen:
 - Nutsvoorzieningen:
 - Warm en koud stromend water
 - Voldoende stopcontacten voor aansluiting elektrische toestellen
 - Voldoende opbergruimte
 - EHBO-materiaal
 - Uitrusting voor (brand)veiligheid en handhygiëne
 - Afvalboxen (mogen ook buiten de klas in de nabije omgeving)
- Maaltijdzorg: de school voorziet een lokaal met een actuele didactische keuken waarin o.m. volgende aspecten een plaats hebben:
 - Keukeninstallatie (kookplaat, afzuiging, oven, magnetron, vaatwasmachine) waarbij leerlingen maximaal per twee aan een eiland werken.
 - Koelkast en diepvries om voeding correct te bewaren.
 - Zone voor voorbereiding, bereiding en nazorg.
 - Keukenuitrusting en reinigingsmateriaal.
 - Alle noodzakelijke voedingsproducten.

- Linnenzorg:
 - Uitrusting voor reinigen van linnen: hand- en machinewas, droogkast.
 - Uitrusting om linnen gebruiks- en kastklaar te maken: strijkijzers en strijkplanken.
 - Producten om reiniging en onderhoud (verstelwerk) van linnen mogelijk te maken.
- Interieurzorg:
 - Schoonmaak- en onderhoudssystemen (huishouden).
 - Producten om reiniging en onderhoud van het interieur mogelijk te maken.

Het aanwezige materiaal is voldoende voor de grootte van de klasgroep.

6.3 Materiaal en gereedschappen waarover elke leerling moet beschikken

Om de leerplandoelen te realiseren beschikt elke leerling minimaal over bovenstaand materiaal. De school bespreekt in de schoolraad wie (de school of de leerling) voor dat materiaal zorgt. De school houdt daarbij uitdrukkelijk rekening met gelijke kansen voor alle leerlingen.

Omwille van de noodzaak van het werken met professionele en recente (didactische) materialen en benodigdheden, pleiten we voor de beschikbaarheid van materialen en benodigdheden op school.

7 Concordantie

De concordantietabel geeft aan welke leerplandoelen doelen die leiden naar een of meer beroepskwalificaties (BK) realiseren. [zie disclaimer]

Leerplandoel	Doelen die leiden naar een of meer beroepskwalificaties
0	BK 1.1; BK1.2; BK 1.3; BK1.4;
1	BK 2.2
2	BK 2.5
3	BK 2.8
4	BK 1.2
5	BK 2.8
6	BK 1.1
7	BK 2.1
8	BK 1.4
9	BK 1.4; BK 2.6
10	BK 1.3; BK 2.12
11	BK 1.4

12	BK 2.2
13	BK 2.2
14	BK 2.2
15	BK 2.2
16	BK 2.2
17	BK 2.2
18	BK 2.2
19	BK 2.13
20	BK 2.7
21	BK 2.9
22	BK 2.9
23	BK 2.9
24	BK 2.11
25	BK 2.10
26	BK 2.11
27	BK 2.11
28	BK 2.9; 2.10; 2.11
29	BK 2.13
30	BK 2.3; BK 2.4
31	BK 2.7
32	BK 2.13
33	BK 2.5
34	BK 2.13
35	BK 2.5; 2.13

7.1 Doelen die leiden naar een of meer beroepskwalificaties

1.1 Werken in een teamverband (organisatiecultuur, communicatie, procedures)

1.2 Kwaliteitsbewust handelen

1.3 Economisch en duurzaam handelen

1.4 Veilig, ergonomisch en hygiënisch handelen

2.1 De leerlingen hanteren een systematische aanpak

met aandacht voor: het hanteren van een aangereikt stappenplan.

2.2 De leerlingen passen principes ter preventie van ziekte en gezondheidsbevordering toe.

2.3 De leerlingen observeren het gedrag van kinderen en volwassenen

met aandacht voor: observatiemethoden.

2.4 De leerlingen rapporteren beknopt en functioneel aan anderen:

met aandacht voor: rapporteringsmethoden.

2.5 De leerlingen gaan op een positieve en opbouwende manier om met kinderen en volwassenen

met aandacht voor: diversiteit.

2.6 De leerlingen voeren EHBO uit bij noodsituaties.

2.7 De leerlingen informeren zich over de behoeften van kinderen en volwassenen

met inbegrip van kennis van:

- de levensloopfasen;
- de ontwikkelingspsychologische domeinen;

met aandacht voor: het aanbod van zorg-, hulp- en dienstverlening.

2.8 De leerlingen hanteren sociale en communicatieve vaardigheden in functie van het ondersteunen, verzorgen en begeleiden van kinderen en volwassenen

met inbegrip van kennis van:

- sociale en communicatieve vaardigheden;
- de levensloopfasen;
- de ontwikkelingspsychologische domeinen.

2.9 De leerlingen dragen zorg voor het maaltijdgebeuren

met inbegrip van kennis van:

- maaltijdbereiding: gezonde maaltijden binnen een gezinscontext;
- maaltijdbedeling;
- boodschappen;
- voorraad.

2.10 De leerlingen dragen zorg voor wasgoed, kledij en linnen.

2.11 De leerlingen dragen zorg voor woon-en leefomgeving

met inbegrip van het opmaken van bedden.

2.12 De leerlingen sorteren en verwijderen huishoudelijk afval.

2.13 De leerlingen hanteren (ped)agogische vaardigheden in functie van het ondersteunen van het psychosociaal welbevinden van kinderen en volwassenen en het aanbieden van (animatie-, en vrijetijds-)activiteiten

met inbegrip van kennis van:

- (ped)agogische vaardigheden;
- ontwikkelingstimulerende activiteiten;
- de levensloopfasen;
- de ontwikkelingspsychologische domeinen.

Inhoud

1	Algemene inleiding	5
1.1	Het leerplanconcept: vijf uitgangspunten	5
1.2	De vormingscirkel – de opdracht van secundair onderwijs	5
1.3	Ruimte voor leraren(teams) en scholen	6
1.4	Differentiatie	7
1.5	Opbouw van de leerplannen.....	8
1.6	Tot slot	8
2	Situering	9
2.1	Samenhang met de eerste graad	9
2.2	Samenhang in de tweede graad	9
2.2.1	Samenhang binnen de studierichting Zorg en welzijn	9
2.2.2	Samenhang met andere leerplannen binnen de finaliteit	9
2.2.3	Samenhang over de finaliteiten heen	9
2.3	Plaats in de lessentabel.....	10
3	Pedagogisch-didactische duiding	10
3.1	Zorg en welzijn en het vormingsconcept	10
3.2	Krachtlijnen	11
3.3	Opbouw.....	12
3.4	Leerlijnen.....	12
3.4.1	Samenhang in de tweede graad	12
3.4.2	Samenhang met de derde graad.....	12
3.5	Aandachtspunten.....	13
4	Leerplandoelen	14
4.1	Basiscompetenties in zorg en welzijn	15
4.2	Stimuleren van gezondheid en welzijn	21
4.3	Indirecte zorg verlenen	26
4.4	(Ped)agogisch handelen in een diverse samenleving	30
5	Lexicon	33
6	Basisuitrusting	36
6.1	Infrastructuur	37
6.2	Materiaal, toestellen, machines en gereedschap beschikbaar in de infrastructuur	37
6.3	Materiaal en gereedschappen waarover elke leerling moet beschikken	38

7	Concordantie	38
7.1	Doelen die leiden naar een of meer beroepskwalificaties	39